SİVAS CUMHURİYET ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Sosyoloji Ana Bilim Dalı

TÜRKİYE'DE ÇOCUK İSTİSMARI: SOSYOLOJİ ALANINDA LİSANSÜSTÜ TEZLER ÜZERİNE İÇERİK ANALİZİ

Yüksek Lisans Tezi

Berna KETREZ

Sivas
Ekim 2023

SİVAS CUMHURİYET ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Sosyoloji Ana Bilim Dalı

TÜRKİYE'DE ÇOCUK İSTİSMARI: SOSYOLOJİ ALANINDA LİSANSÜSTÜ TEZLER ÜZERİNE İÇERİK ANALİZİ

Yüksek Lisans Tezi

Berna KETREZ

Tez Danışmanı
Dr. Öğr. Üyesi Ziynet BAHADIR

Sivas
Ekim 2023

ETİK İLKELERİNE UYGUNLUK BEYANI

Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü bünyesinde hazırladığım bu Yüksek Lisans tezinin bizzat tarafımdan ve kendi sözcüklerimle yazılmış orijinal bir çalışma olduğunu ve bu tezde;

1-Çeşitli yazarların çalışmalarından faydalandığımda bu çalışmaların ilgili bölümlerini doğru ve net biçimde göstererek yazarlara açık biçimde atıfta bulunduğumu;

2- Yazdığım metinlerin tamamı ya da sadece bir kısmı, daha önce herhangi bir yerde yayımlanmışsa bunu da açıkça ifade ederek gösterdiğimi;

3- Başkalarına ait alıntılanan tüm verileri (tablo, grafik, şekil vb. de dahil olmak üzere) atıflarla belirttiğimi;

4- Başka yazarların kendi kelimeleriyle alıntıladığım metinlerini, tırnak içerisinde veya farklı dizerek verdiğim yine başka yazarlara ait olup fakat kendi sözcüklerimle ifade ettiğim hususları da istisnasız olarak kaynak göstererek belirttiğimi,

beyan ve bu etik ilkeleri ihlal etmiş olmam halinde bütün sonuçlarına katlanacağımı kabul ederim.

…./…./2023

Berna KETREZ

TEŞEKKÜR

Bu yolda öğrencisi olmaktan gurur duyduğum, bilgi birikimi ve deneyimleriyle bana yol gösteren, benden ilgisini ve emeğini esirgemeyen değerli tez danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Ziynet BAHADIR'a teşekkürlerimi bir borç bilirim.

Tez çalışmamın son halini almasında kıymetli katkılarından dolayı saygıdeğer jüri üyelerim Prof. Dr. Sezer YUDULMAZ ve Ayşe ÇAĞRICI ZENGİN'e en içten teşekkürlerimi sunarım.

Hayatım boyunca maddi ve manevi desteklerini benden hiçbir zaman esirgemeyen, hayatımdaki en büyük destekçilerim annem Özcan KETREZ ve babam Murat KETREZ'e, motivasyon ve cesaret kaynağım ablam Öğr. Gör. Gizem KETREZ'e ve hayatımda güzel anı bırakan herkese teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER ..... **i**

KISALTMALAR ..... **iii**

TABLO LİSTESİ ..... **v**

ÖZET ..... **vii**

ABSTRACT ..... **ix**

GİRİŞ **1**

BİRİNCİ BÖLÜM **5**

1. KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE **5**

1.1. Çocuk ve Çocukluk Kavramlarının Tanımlanması 5

1.2. Çocuk İstismarı 10

1.3. Çocuk İstismarı Türleri 12

1.3.1. Fiziksel İstismar 12

1.3.2. Cinsel İstismar 13

1.3.3. Ekonomik İstismar 17

1.3.4. Duygusal (Emosyonel) İstismar 18

1.3.5. Çocuk İhmali 18

1.4. Çocuk İstismarını Açıklamaya Yönelik Teoriler 19

1.4.1. Psikiyatrik Kuram 19

1.4.2. Sosyal Öğrenme Kuramı 20

1.4.3. Sosyolojik Kuram 21

1.4.4. Ekolojik Kuram 23

İKİNCİ BÖLÜM 25

2. ÇOCUK İSTİSMARI KONUSUNDA YAYINLANAN LİSANSÜSTÜ TEZLERİN İÇERİK ANALİZİ 25

2.1. Çalışmanın Amacı 25

2.2. Çalışmanın Önemi 26

2.3. Çalışmanın Yöntemi 26

2.4. Çalışmanın Sınırlılıkları 27

2.5. Bulgular 27

2.5.1. Çalışmalara Ait Özet Bilgiler 28

2.5.2. Çalışmaya Ait Tanımlayıcı Bilgiler 33

2.5.3. Çalışmaların Temalarına İlişkin Bulgular 46

2.5.3.1. Ekonomik İstismar Konusunda Yapılmış Lisansüstü Tezler ve Bulguları 47

2.5.3.2. Cinsel İstismar Konusunda Yapılmış Lisansüstü Tezler ve Bulguları .. 49

2.5.3.3. Fiziksel İstismar Konusunda Yapılmış Lisansüstü Tezler ve Bulguları 52

2.5.3.4. Duygusal İstismar Konusunda Yapılmış Lisansüstü Tezler ve Bulguları 53

2.5.3.5. Çocuk İhmali Konusunda Yapılmış Lisansüstü Tezler ve Bulguları..... 54

TARTIŞMA 55

SONUÇ VE ÖNERİLER 59

KAYNAKÇA 63

EKLER 71

Ek: 1. Araştırmaya Dahil Edilen Tezler 71

ÖZ GEÇMİŞ 77

KISALTMALAR

AB : Avrupa Birliği

BM : Birleşmiş Milletler

İHD : İnsan Hakları Derneği

SPSS :Sosyal Bilimler İçin İstatistik Paketi (Statistical Package for the Social Sciences)

TDK : Türk Dil Kurumu

TÜİK : Türkiye İstatistik Kurumu

UNESCO : Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu (United Nations Educational, Scientificand Cultural Organization)

UNICEF :Birleşmiş Milletler Uluslararası Çocuklara Acil Yardım Fonu (United Nations International Children's Emergency Fund)

UTM : Ulusal Tez Merkezi

WHO : Dünya Sağlık Örgütü (World Health Organization)

YÖK : Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı

TABLO LİSTESİ

Tablo 1. Tezlerin Yıllara Göre Dağılımı 28

Tablo 2. Tezlerin Türüne Göre Dağılımı 28

Tablo 3. Yazarın Cinsiyetine Göre Dağılımı 29

Tablo 4. Tezlerin Danışman Ünvanına Göre Dağılımı 29

Tablo 5. Tezlerin Yayımlandığı Üniversiteye Göre Dağılımı 30

Tablo 6. Tezlerin Yayımlandığı Enstitüye Göre Dağılımı 31

Tablo 7. Tezlerin Yayımlandığı Anabilim Dalına Göre Dağılımı 31

Tablo 8. Tezlerin Araştırma Yöntemine Göre Dağılımı 32

Tablo 9. Tezlerin Örneklem Sayısına Göre Dağılımı 32

Tablo 10. Veri Toplama Aracına Göre Tezlerin Dağılımı 33

Tablo 11. Tezlerin Dil Özelliklerine Göre Dağılımı 33

ÖZET

Tarihsel süreç içerisinde çocukluk kavramı, 19. yüzyılda yaşanan mevcut yapıdaki değişmeler, eğitimin kamusallaştırılması, çalışma koşullarının iyileştirilmesi gibi gelişmelerle ortaya çıkmıştır. *Küçük yetişkinler* olarak görülen çocukların yaşadığı şiddet ve istismarın araştırma konusu haline gelmesi ise 1960'lı yıllara dayanmaktadır. Çocuklar gelişimlerini tam olarak tamamlayamadıkları için yönlendirilmeye, etkilenmeye ve istismara oldukça açıktır. Çocuk istismarı tüm dünyanın ve Türkiye'nin gündeminde önemli bir yere sahiptir. Çocuklar toplumun geleceğini oluştururlar. Bu nedenle çocukların güvenli bir ortamda yaşaması, gelişmesi, eğitim alabilmesi, sosyalleşmesi, toplumsal yaşamın bir parçası olması, yaşadığı çevrede başına gelebilecek her türlü istismara karşı korunması toplumsal bir sorumluluktur. Türkiye'de son yıllarda çocuk istismarı vakalarının hızla artması, toplumun sosyo-kültürel yapısında bozulmalara neden olmaktadır. Bu durum özellikle çocuklar açısından korku ve endişe vericidir.

Bu çalışmada, sosyoloji alanında çocuk istismarı konusunda yapılan tezlerin içerik analizi yöntemi ile istismar türlerine göre çeşitli değişkenler açısından değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Tarama sonucunda konu ile ilgili toplam 637 tez olduğu saptanmıştır. Bu tezlerden erişime kapalı (33 tane) ve sosyoloji alanında yazılmamış (566 tane) tezler kapsam dışında bırakılmıştır. İlgili kriterlere uygunluğu belirlenen 38 çalışmadan 20 tanesi örneklem grubu olarak çocukları almadığı ve araştırmacı tarafından belirlenen araştırma sorularını karşılamadığı için çalışmaya dahil edilmemiştir. Bu çalışmaya araştırma sorularına uygun olarak 18 tez dahil edilmiştir. Akademik çalışmalara konu olan küçük yaşlarda çeşitli istismar ve ihmal davranışlarına maruz kalan çocukların yaşadığı sorunların ele alındığı lisansüstü tezlerin, bulguları ve sonuçları kategorize edilerek genel bir değerlendirmesi yapılmıştır. Çalışmaya dahil edilen tezlerin en çok 2019 yılında, sosyal bilimler enstitüsünde, tez danışmanı olarak da profesör doktorların çoğunlukta olduğu, nitel yöntemin tercih edildiği veri toplama aracı olarak görüşme tekniğinin kullanıldığı ve Türkçe dilinde yazıldığı görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Çocuk İstismarı, İçerik Analizi, Sosyoloji.

ABSTRACT

The emergence of the concept of childhood in the historical process was influenced by various developments, including changes in existing social structures during the 19th century, the increased publicization of education, and improvements in working conditions. Notably, the recognition of violence and abuse experienced by children, who were previously viewed as *young adults*, as a subject of research began in the 1960s. Due to their incomplete development, children are vulnerable to manipulation, influence, and abuse. Child abuse has become a significant global and Turkish concern, as children are the future of society. Therefore, it is a social responsibility to ensure that children live in a safe environment, receive education, socialize, participate in social life, and are protected from any form of abuse within their surroundings. The recent substantial rise in child abuse cases in Turkey has contributed to the deterioration of the socio-cultural fabric of society. This alarming trend is particularly distressing for children.

This study aimed to assess the theses on child abuse within the field of sociology by employing content analysis methodology and considering various variables related to the types of abuse. A total of 637 theses on this subject were identified, excluding 33 theses that were inaccessible and 566 theses that did not belong to the field of sociology. Among the remaining 38 studies, 20 were excluded because they did not involve children as a sample group or did not align with the researcher's predefined research questions. Consequently, 18 theses were included in this study. The findings and results of these postgraduate theses, which investigate the challenges faced by children subjected to various forms of abuse and neglect at an early age, were categorized and analyzed as part of this research. Notably, the theses included in the study were predominantly written in 2019, affiliated with institutes of social sciences, supervised by professors with doctorate degrees, and primarily employed qualitative research methods. The data collection tool of choice was the interview technique, and the theses were written in the Turkish language.

Keywords: Child Abuse, Content Analysis, Sociology.

"Çocuklar geleceğimizin güvencesi, yaşama sevincimizdir. Bugünün çocuğunu, yarının büyüğü olarak yetiştirmek hepimizin insanlık görevidir."

Ulu Önder Mustafa Kemal ***ATATÜRK***

GİRİŞ

"Çocukların nasihate değil, kendilerine örnek olacak rol modellere ihtiyaçları vardır."
Joseph Joubert.

Doğada bulunan canlılar arasında en savunmasız ve başkasının bakımına muhtaç olarak doğan tek canlı türü insandır. Hayvanlar doğduktan birkaç dakika sonra ayağa kalkmakta ve koşmaya başlamaktadır. Beslenme ihtiyacını kendi başlarına karşılayabilmektedirler. Fakat insanlara baktığımızda bir çocuğun ayağa kalkıp koşmaya başlaması en erken bir yaşında gerçekleşir. Beslenme, barınma, korunma gibi temel ihtiyaçlarını uzun bir dönem tek başlarına karşılayamamaktadırlar. Bu ve bunun gibi birçok nedenlerden ötürü çocuklar tarih boyunca istismarın birçok türüne aynı anda yahut farklı zamanlarda maruz kalmışlardır.

Çocuklar yapıları itibariyle doğduğu günden belli bir yaşa kadar bir yetişkinin bakımına muhtaçtır. Bu muhtaç olma durumu çocukları savunmasız kılmaktadır. Bu nedenle korunmaya en fazla ihtiyaç duyulan grup çocuklardır. Çocukları korumaya yönelik birçok düzenleme bulunsa da çocuk istismarı ve ihmali tarihi çok eski olan sosyal, kültürel, ahlaki bakımdan toplumun her kesimini ilgilendiren, beden ve ruh sağlığı üzerinde travmatik/trajik izler bırakan geniş kapsamlı toplumsal bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır.

Canlılar yaşamları boyunca belirli gelişim evrelerinden geçer. Doğarlar, büyürler, gelişirler ve ölürler. İnsanların bu gelişim evreleri doğumla başlayıp çocukluk, gençlik, yaşlılık ve ölümle son bulur. Kanunen on sekiz yaşını doldurmamış herkes çocuk olarak kabul edilir. Yani on sekiz yıllık geniş bir zaman dilimini kapsamaktadır. Bu bağlamda yeni doğmuş bir bebek de çocuktur on sekiz yaşını henüz doldurmamış bir genç de çocuk olarak kabul edilmektedir. Dolayısıyla gelişim dönemlerine göre çocukların maruz kaldığı istismarın şiddeti, türü ve sıklığı değişiklik göstermektedir. Fakat bu olgu yaşı kaç olursa olsun insan bedeni ve ruhu üzerinde izler bırakmaktadır. Geleceğimizin mimarları olan çocuklarımızın bu tür olaylara sadece Türkiye'de değil tüm dünyada maruz kalıyor olması acı bir gerçektir. Çocukların çok küçük yaşlarda bu olaylara maruz kalması, sosyal ilişkilerde bozukluk, güven eksikliği, toplumdan kendini soyutlama; depresyon, anksiyete, obezite gibi sağlık

sorunlarına ve okul kariyeri başta olmak üzere geleceğini olumsuz bir şekilde etkileyecek birçok sorunların yaşanmasına neden olmaktadır.

İstismar denilince akla ilk cinsel istismar gelmekle birlikte istismarın birçok çeşidi vardır. Bunlar; fiziksel istismar, ekonomik istismar, duygusal istismar, akran istismarı, toplumsal istismar, teknolojik/dijital istismar ve ihmaldir. Yapılan araştırmalara bakıldığında duygusal istismarın bıraktığı izlerin daha derin olduğu ifade edilse de istismara uğrayan çocuklar istismar türü ne olursa olsun bu gerçekle hayatları boyu yaşamaktadırlar. Çocukların yaşları itibariyle maruz kaldıkları istismarı unutacağı düşünülmektedir. Fakat araştırmacılar bu tür olayların çocuklar üzerinde büyük bir travma yarattığı ve gelecek yaşamını büyük oranda etkilediği, derin yaralar açtığı konusunda hemfikirdir. Dikkate alınması gereken asıl konu istismar olgusunun ülkemizde yaygın bir şekilde uygulanıyor olduğu gerçeğidir. Aynı zamanda yapılan araştırmaların ortak noktalarından biri de çocuk istismarı vakalarının resmi kayıtlara geçen kadar bir o kadar da kayıt dışında kalan bildirilmeyen, saklanan vakaların da bulunduğudur. Tıpkı buzdağının su üzerinde görünen kısmı ile su altına inildiğinde görünen kısmı gibi (Kanak 2011; Aksüt 2020).

Dünyanın hiçbir yerinde çocuk istismarı kabul görmemektedir. Buna rağmen çoğu çalışmada bazı durumlarda bu tür olayların aile bireyleri tarafından kol kırılır yen içinde kalır tavrıyla tabiri caizse sumen altı edilmeye çalışıldığı tespit edilmiştir. Özellikle failin yakın çevreden ve hatta aile bireylerinden biri olduğu durumlarda bu olayın saklandığı yapılan çoğu araştırmada belirtilmektedir.

Bu araştırmanın amacı, Yükseköğretim Kurulu Tez Merkezi'nde bulunan ve sosyoloji alanında çocuk istismarı konusunda yapılan tezlerin, istismar türlerine göre içerik analizi yöntemi ile çeşitli değişkenler açısından değerlendirilmesidir.

Çalışma iki bölümden oluşmaktadır;

Çalışmanın birinci bölümünde kavramsal ve kuramsal çerçeve çizmek amacıyla konuyla ilişkili kavramlar tanımlanmaya çalışılacaktır.

İkinci bölümde ise "Çocuk İstismarı Konusunda Yayınlanan Lisansüstü Tezlerin İçerik Analizi" konusunu içermektedir. Bu bağlamda çalışmanın amacı, önemi, sınırlılıkları, yöntemi açıklanacak olup çalışmadan elde edilen bulgular tablolar

halinde sunulacak ve çalışmaya dahil edilen lisansüstü çalışmalardan elde edilen bulgularla niteliksel içerik analizi yapılacaktır.

Tartışma kısmında ise yabancı literatür taranarak yabancı ülkelerde yapılmış çalışmalardan elde edilen bulgularla bu çalışmadan elde edilen bulgular karşılaştırılarak genel bir değerlendirme yer alacaktır.

Sonuç ve öneriler kısmında ise çalışma neticesinde elde edilen sonuçlara ve birtakım önerilere yer verilecektir.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE

Çalışmanın bu bölümünde çocuk ve çocukluk kavramları, çocuk istismarı kavramı, çocuk istismarının türleri ve çocuk istismarını açıklamaya yönelik teorilere yer verilmiş olup çocuk istismarı kavramı hakkında genel bir çerçeve çizilmiştir.

1.1. Çocuk ve Çocukluk Kavramlarının Tanımlanması

Birey, doğduğu günden yaşamını yitirene kadar içinde bulunduğu yaşam çizgisi üzerinde birbirinden farklı gelişim dönemlerinden geçer ve bu dönemler içerisinde birbiriyle aynı olmayan fiziksel ve psikolojik bazı özellikler gösterir (Koç 2004: 232). Bu bağlamda genel olarak insan hayatındaki bu önemli dönemler "çocukluk dönemi, ergenlik dönemi, yetişkinlik dönemi, orta yaşlılık dönemi, yaşlılık dönemi ve ihtiyarlık dönemi" olarak belirtilmektedir (Kulaksızoğlu 2012: 34). Bu sınıflamaya göre çocukluk döneminin insanın doğumu ile ergenlik dönemi arasında kalan bir süreç olduğu söylenebilir.

Çocuk terimi ile ilgili tanımlamalar, yetişkinlerin çocuklara olan duygu, davranış ve tutumlarına; içinde yaşadıkları kültürlerine ve inançlarına, ekonomik, siyasal ve coğrafik koşullara göre ele alınmıştır. Başka bir ifadeyle çocuk terimi yetişkinlerle kıyaslanarak çocukların sahip olamadığı yetilere göre tanımlanmıştır (Aksüt 2020:14). Bu nedenle çocuk teriminin birçok tanımına rastlamak mümkündür. En genel tanımıyla "*insan yavrusu*" yani birisinin evladı olmak anlamına gelmektedir (Beter 2010: 8). Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin birinci maddesine göre "*kanuna göre daha erken yaşta reşit olma durumu hariç, on sekiz yaşına kadar her insan çocuk sayılır"* şeklinde tanımlanır. Benzer bir tanımlama da Ekim 2004 tarihinde kabul edilen 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 6/1-b maddesinde yer almaktadır. Bahsedilen maddeye göre *"Çocuk deyiminden; henüz on sekiz yaşını doldurmamış kişi"*dir. Bir başka tanımlamaya göre ise çocuk, "*küçük yaşta olan kız veya oğlan; soy açısından kız veya oğul; bebeklik ile ergenliğin arasındaki gelişim*

dönemindeki kız veya oğul" olarak tanımlanmıştır (TDK 2023). Zincirkıran'a göre ise çocukluk, doğumdan ergenliğe kadar olan kısmı kapsamaktadır (2015: 96).

Bu tanımlamalara bakıldığında çocukluk döneminin başlangıcına dair net bir ifadeye yer verilmediği gibi bitişinde de istisnai durumların olabileceği görülmektedir. Bu durum, çocuğun tanımlanmasında tartışma konusu oluşturmaktadır. Başka bir ifadeyle çocuk ve çocukluk kavramlarının tanımlanmasında karşılaşılan en büyük problem sınırların çizilmesindeki güçlüktür (Çevik 2019: 11). Yani çocukluk döneminin doğumla mı, doğum öncesi dönem olan anne karnındaki dönemle mi başladığı ya da bebeklik döneminin bittiği iki yaş sonrası üç yaş ile mi başladığı hakkında kesin bir ibare bulunmamaktadır.

Bebeklik herkes tarafından biyolojik bir olgu olarak kabul edilmektedir. Lakin çocukluk kimileri tarafından (yapısalcılar ve gelişim psikologları) biyolojik bir olgu olarak kabul edilirken kimileri tarafından da (yapılaşma kuramı ve fenomenoloji) toplumsal bir olgu olarak kabul edilmektedir. Çocuğu toplumsal bir varlık olarak görenler çocukluk kavramının bütün toplumlarda var olduğunu ve kültürden kültüre çocukluk imgelerinin farklılık göstereceğini belirtmektedir. Çocuğu biyolojik bir varlık olarak görenler ise çocukluk döneminin dünyanın her yerinde doğal ve normal bir süreç olduğunu belirtmektedirler (Özyurt 2016: 156).

Çocukluk sosyolojisinde geleneksel (klasik) çocukluk sosyolojisi ve yeni (çağdaş) çocukluk sosyolojisi olmak üzere iki farklı görüş bulunmaktadır. Geleneksel çocukluk sosyolojisine göre çocuk, toplum içinde pasif konumda edilgen bir varlık olarak kabul edilmiştir. Fakat 1980 sonrası gelişen yeni (çağdaş) çocukluk sosyolojisi ise buna karşı çıkmış ve çocuğun toplumsal bir varlık olduğunu ve kendi toplumsal hayatında edilgen değil etken unsurlar olduğunu başka bir ifadeyle çocukların sosyal aktörler olduğunu ifade etmiştirler (Erdoğan ve Vakıf 2020: 464).

Tarihsel süreçte çocukluk kavramına bakıldığında ise çocukluk kavramının Rönesans'la birlikte ortaya çıktığı ve 16. yüzyıl Reform hareketleriyle çocuklarla ilgili tutumların değiştirmeye başladığı görülmektedir. Antik Yunan döneminde ve orta çağda çocukluk diye bir kavram bulunmamakla birlikte çocuklara katı muamele uygulanmaktadır. Örneğin o dönem yaşayan Aristoteles çocukluk dönemini, insan yaşamının "felaketler çağı" olarak ifade etmektedir. Sokrates yalnızca erkek

çocukların eğitilmesi gerektiğini belirtmiştir. Platon hastalıklı veya sakat doğan çocukların ortadan kaldırılması gerektiğini ileri sürmüştür. Ayrıca Platon hocası Sokrates'in düşüncelerine ek olarak erkek çocuklarının kız çocuklarına göre daha mükemmel bir şekilde yaratıldığını belirtmiştir (Çevik 2019: 10-11).

Fransız nüfus bilimci ve sosyal tarihçi Philippe Aries 1962 yılında ortaya koyduğu "Centuries of Childhood"[1]adlı çalışmasında çocukluğun sosyal bir olgu olduğunu ve 15. ve 16. Yüzyıllardan önce bilinmediğini ve bu dönemde batıda ayrı bir çocuk kavramı olmadığını ifade etmiştir. Orta Çağ Avrupasında çocuklara "küçük yetişkinler" olarak yaklaşılmış ve çocukların oyunları ve giysileriyle yetişkinlerinki arasında bir fark bulunmamıştır (Aries 1962: 133).

Çocukluk kavramı uzun yıllar boyunca yetişkinlik kavramından ayrı düşünülmemiştir. Bu dönemde çocuklar büyükler gibi hareket etmeye çalışarak çocukluk ruhuna ve gelişimine uymayan davranışlarda bulunmuşlardır. Ayrıca çocuklar, sergiledikleri davranışlardan ve eylemlerden bir yetişkin gibi sorumlu tutulmuş ve aynı yetişkinlere verilen ağır cezalar çocuklara da verilmiştir (Beter 2010: 1).

Sosyal teoride çocukluk kavramına baktığımızda ise 18. ve 20. yüzyıllarda John Locke ve Jean Jacques Rousseau'nun 20. yüzyılda ise Emile Durkheim ve John Dewey'in çocukluk algısı karşımıza çıkmaktadır (Özyurt 2016: 159).

John Locke Hıristiyan toplumlarındaki Katolik "ilk günah" anlayışına karşı çıkararak Protestan çocukluk anlayışı oluşturmuştur. Locke'un kuramına göre çocuğun zihni doğduğunda boş bir levha (tabula rasa) gibidir. Locke, toplumun gelişebilmesini eğitime bağlamıştır. Bu nedenle geleceğin yetişkinleri olarak gördüğü çocukların eğitimine son derece önem vermiştir. Ona göre çocuğun eğitimi anne babanın sorumluluğundadır ve toplumdaki her anne babanın üzerine düşen görevi yerine getirmesi gerekmektedir. Başka bir ifadeyle toplumun gelişebilmesi için boş levhanın özenle verilmiş bir eğitimle doldurulması gerekmektedir. Çünkü Locke'a göre çocuğa yapılan yatırım topluma yapılmış sayılmaktadır (Locke 2004: 14).

[1]Yüzyıllar Boyu Çocukluk

Jean Jacques Rousseau'ya göre çocukluk "insan gelişiminin en doğal evresi" ve doğduğunda tamamen "iyi"dir. Çocuğun kendi içinde önemli olduğunu, çocukların sadece toplumun ve yetişkinlerin amaçlarına ulaşmaları için bir araç olarak görülmemesi gerektiğini belirtmiştir. Ayrıca çocukların kendilerini gerçekleştirmelerine izin verilmesinin önemine vurgu yapmıştır. Çocukların eğitiminde onların doğalarına uygun olarak tasarlanmış, özgür gelişimine olanak sağlayan eğitim programları düzenlenmesi gerektiğini ifade etmiştir (Rousseau 2009: 62).

Sosyolojinin kurucu isimlerinde olan Emile Durkheim ise toplum/ulus eksenli çocukluk algısını temsil etmektedir. Durkheim çocuğu, *"henüz tamamlanmamış, eğitilmesi gereken zayıf ve fiziki açıdan da en güçsüz varlık"* olarak tanımlamaktadır. Durkheim modern toplumun politik biçiminin ulus olduğunu belirtir. Bu bağlamda çocuğun, "*ulusal kişiliğin kusursuz bir örneği*" olması gerektiğini belirtmiştir. Locke'un aksine Durkheim çocuğun yetiştirilmesinde ve eğitiminde devletin rolünü daha önemli görmektedir. Çünkü Durkheim ailede verilen eğitimi geleneksel bulur ve bu eğitimin çocuğu toplumsal yaşama hazırlayabilecek düzeyde olamayacağını belirtir. Bu bağlamda devlet okullarında çocuğa rasyonel ve laik bir eğitim verilebileceği görüşünü savunur (Durkheim 2006: 104).

John Dewey ise piyasa eksenli, pragmatik çocukluk anlayışını savunmaktadır. Dewey çocukluğu bahsi geçen diğer düşünürlerin aksine insan yaşamındaki bir gelişim evresi olarak görmüştür. Dewey çocuğun toplumdan soyutlanmadan, ihtiyaçları doğrultusunda eğitilmesini savunur. Ayrıca çocuğun ne olması gerektiğine göre değil ne olduğuna göre ihtiyaçları karşılanmalıdır (Akt. Özyurt 2016: 162).

Yirminci yüzyılda çocukların toplumun geleceği olduğu anlayışı benimsenmiş ve çocuk sorunlarıyla ilgili konular tartışılmıştır. Bu bağlamda 1924 yılında Cenevre Çocuk Hakları Bildirgesi yayınlamıştır. Bu beyannameye Türkiye Cumhuriyeti 1928 yılında taraf olmuştur. Ardından 1959 yılında Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Bildirgesi hazırlanmıştır. 1979 yılında "Dünya Çocuk Yılı" ilan edilmiştir. Ayrıca 20. yüzyılda "Çocuk Yüzyılı" olarak anılmıştır. Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından 20 Kasım 1989 tarihinde "Çocuk Haklarına Dair Sözleşme" kabul edilmiştir. Türkiye Cumhuriyeti bu sözleşmeyi 14 Eylül 1990 tarihinde imzalamıştır

(Aksüt 2020: 24; Aslan 2021: 18; Aktürk 2006: 15-18). 27/1/1994 tarihli 22184 sayılı resmî gazetede Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'nin yürürlüğe girdiği yayınlanmıştır (https://www.resmigazete.gov.tr).

Semavi dinler açısından çocuk kavramına bakıldığında çocuk ve çocukluğa dair tasvirler dini metinlerde bulunmaktadır. Semavi dinlerde çocuk kavramının aile kavramı üzerinden açıklandığı görülmektedir. Genellikle tek tanrılı dinler ataerkil aile yapısı hakimdir. Bu bağlamda örneğin Musevilik dininde babaya Tevrat'ı ezberlemek, ibadetini yerine getirmek ve evin ihtiyaçlarını karşılamak gibi sorumluluklar yüklenmektedir. Ailenin annesine ise ev işleri ve çocuk bakımı, çocuğun yetiştirilmesi gibi sorumluluklar verilmektedir (Aslan 2021: 12). Hristiyanlık dininde çocukların doğuştan günahkâr ve kötü olduğu anlayışı hakimdir. Musevilikte ve İslamiyet'te bu anlayış görülmemektedir. Hristiyanlık dinindeki çocukların günahkâr doğma durumu çocukların fiziksel istismara uğramasına zemin oluşturmaktadır (Aslan 2021: 12-13; Çevik 2019: 20). İslam dininde çocukların Hristiyanların aksine günahsız ve tertemiz doğduğu inancı hakimdir (Abdulnazar 2012: 28).

Hoşgörünün temel bir unsur olduğu ve semavi dinlerin sonuncusu olan İslam dininde, Musevilik ve Hristiyanlık dinine göre çocuğa karşı daha hoşgörülü ve sevgi dolu bir anlayışla davranılmıştır. Hristiyanlık dininde çocuğun doğduğu andan itibaren günahkâr olduğu anlayışı hakimdir. İslam dininde ise tam ters bir anlayışla çocuk doğduğu anda günahsız ve tamamen tertemiz kabul edilir (Yılmaz 2004: 113). Kutsal kitap Kur'an-ı Kerim'de çocuğun sevilmesi, korunması gerektiği ve ahlaklı yetiştirilmesinin önemi üzerine birçok ayet bulunmaktadır. İslam dininin peygamberi Hz. Muhammed, çocuklara sevgi ile yaklaşılması ve yetiştirilmesi gerektiğinin öğüdünü vermiştir. Örneğin bir Hadisi Şerif'te evlat kokusunun cennet kokusu olduğu evladın "dünyada nur, ahirette sürur" yani sevinç, mutluluk olduğunu buyurmuştur. Ayrıca anne babanın nasıl ki çocuk üzerinde hakkı olduğuna inanılıyorsa çocuğun da anne babası üzerinde hakkı olduğu belirtilmektedir. Ayrıca İslam diniyle birlikte kız çocuklarına uygulanan diri diri gömme gibi çeşitli eziyetler son bulmuştur (Aslan 2021: 13).

Bütün toplumlarda geçmişten günümüze çocuğa verilen önemin arttığı görülmektedir. Özellikle modern çocukluk paradigması çekirdek ailenin ve okul

eğitiminin gelişimiyle paralel bir şekilde gelişim göstermiştir. Ulusçuluk ve kalkınmacılık ideolojilerinin de etkisiyle çocuk duygusal bir varlık ve yatırım aracı olarak görülmüştür. (Aslan 2021: 12; Özyurt 2016: 156-171). Çocukların toplumun geleceği olduğu algısı, Mustafa Kemal ATATÜRK'ün çocuklara armağan ettiği "Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı"nda ve "Gençliğe Hitabesi"nde açık bir şekilde görülmektedir.

1.2. Çocuk İstismarı

Çocuklar doğdukları günden itibaren maddi ve manevi her türlü bakıma ve korunmaya muhtaçtır. Çocuğun masumiyeti, iyi hâli, birtakım gelişim yetersizliği, yetişkinlerin bakış açısından acizlik olarak görülmüş ve bu nedenle çocuklar, tarih boyunca her türlü istismara maruz kalmıştır (Aksüt 2020: 1).

Çocuk istismarı tarihi çok eski olan evrensel bir problemdir. Çocukluk çağlar boyunca üzeri işlenecek boş bir levha olarak görülmüştür. Çocuk istismarı sadece Türkiye'de değil tüm dünyada görülmektedir. Bu konuda yapılan çalışmalarda Türkiye, ilk sıralarda adı geçen ülke konumundadır. Nitekim İnsan Hakları Derneği'nin 2018 raporuna göre, çocuk cinsel istismarında Türkiye, dünyada 3. sırada yer almaktadır (İHD: Türkiye cinsel istismarda 3. sırada, 16 yılda 440 bin çocuk doğum yaptı, 2018).

Çocuk istismarı konusunda yapılan tanımlamalara bakıldığında çocuğun yaşı ve yetişkinlerin çocuklara yönelik davranışları üzerinden istismarın açıklandığı görülmektedir. Çocuk istismarı kavramı Dünya Sağlık Örgütü (WHO) tarafından şöyle tanımlanmıştır: "*çocuğun sağlığını, fiziksel ve sosyal gelişimini olumsuz yönde etkileyen bir yetişkin, toplum veya ülke tarafından bilerek veya bilmeyerek yapılan davranışlar çocuğa kötü muameledir."* (tr.wikipedia.org). Aynı şekilde Dünya Sağlık Örgütü çocuk istismarı ve ihmalini "*18 yaş altındaki çocuklara uygulanan her tür fiziksel, cinsel ve/veya duygusal kötü muamele, ihmal ve ticari olarak sömürülmesi ve çocuğun sağlığına, refahına ve gelişimine fiili veya potansiyel olarak zarar veren eylemler"* olarak tanımlamaktadır (Yücel 2021: 8). Newman'a göre yetişkinler tarafından çocuklara yöneltilen her türlü olumsuz davranış çocuk istismarı olarak tanımlanmaktadır (2013: 107).

Yapılan tanımlamalara bakıldığında bir davranışın çocuk istismarı olarak sınıflandırılabilmesi için, çocuğun fiziksel, sosyal, duygusal gelişimini engelleyen, içinde yaşanılan toplumun kültürel değerlerine uymayan ve uzmanlar tarafından da istismar olarak kabul edilen bir davranış olması gerektiği ifade edilmektedir (Beyazıt 2015: 2). Bu bağlamda istismar olarak kabul edilen bazı davranışların toplumdan topluma değişebileceği anlaşılmaktadır. Örneğin bir toplumda erken yaşta çocukların evlendirilmesi o toplumun sosyo-kültürel yapısında kabul görmüş bir yargıysa o toplumda bu olayın çocuk istismarı olduğu, çocukların sadece cinsel açıdan değil fiziksel, duygusal istismara da maruz kaldığı düşünülmeyecektir. Tıpkı hırsızlık olaylarının yaygın ve normal karşılandığı, hırsızlığın o toplumun kültürel bir parçası olduğu bazı toplumlarda bu davranışın kötü ve toplum güvenliğini sarsan bir olay olarak görülmemesi gibi.

Çocuğa yönelik bu kötü muamele çocuğu yaşam boyu etkileyebilen, ruhsal olarak hem kısa hem de uzun dönemde bireyin ruh sağlığında depresyon, anksiyete, travma sonrası stres bozukluğu, güvensizlik duygusu, uykusuzluk, kâbus görme, alkol ve madde kullanımı, akciğer ve kalp hastalıkları, açıklanamayan göğüs ağrıları, obezite gibi bozukluklara ve okul ve kariyer hayatında sorunlara yol açabilen ciddi bir problemdir.

Tarihsel süreç içinde çocuk istismarı kavramına bakıldığında bu olgunun neredeyse insanlık tarihi kadar eski olduğu düşüncesi hakimdir (Akın Ün 2019: 10). Yakın zamanlara kadar çocuk istismarı olaylarının belirlenmesi ve bu olayların açıklanması mümkün olmamaktadır. Bilinen ilk çocuk cinsel ve fiziksel istismarına yönelik tanımlama Fransız adli tıp profesörü Ambres Tardieu tarafından yapılmıştır. Tardieu, 1860 yılında 32 çocuğun dövülerek öldürüldüğünü tespit etmiş ve bulgularını otopsi raporunda derleyerek bu bulguları Paris Tıp Akademisinde ifade etmiştir. Ardından 1946 yılında Kenny Caffey "Caffey Sendromu" adı verilen iskelet bozukluğuna bakarak uzun kemik ve kırık kemiklerle çocuk istismarı arasında bir ilişki olduğunu vurgulayarak çocuk istismarı konusunun tekrar gündeme gelmesini sağlamıştır (Tönge 2011: 6).

Amerikalı pediatrist Henry Kempe "Örselenmiş Çocuk Sendromu" makalesini 1962 yılında yayınlamıştır. Bu yayınla birlikte çocuk istismarı kavramı, ilk kez

bilimsel bir yayında kullanılmıştır (Kulaksızoğlu 2012: 191). Dolayısıyla bu yayın çocuk istismarı ve ihmalinin, önemli bir araştırma alanı olmasındaki ilk adım olmuştur. Örselenmiş çocuk kavramı ilerleyen yıllarda çocuk istismarı adını almıştır (Tönge 2011: 7). Başta Amerika olmak üzere tüm dünyada çocuk istismarı ve ihmaliyle ilgili çalışmalar yapılmaya başlamıştır. (Akın Ün 2019: 11). Bu durum çocuk istismarı konusunun, üzerine konuşulabilen ve çocuk istismarının araştırılan bir alan haline gelmesine katkı sağlamıştır.

Türkiye'ye bakıldığında çocuk ihmali ve istismarıyla ilgili yapılan çalışmaların 1980'lerden sonra olduğu görülmektedir. Özellikle 1989 yılında imzalanan ancak 1994 yılında yürürlüğe giren BM Çocuk Haklarına Dair Sözleşme ile çocuk istismarı ve ihmaliyle ilgili çalışmalar yapılmıştır (Akın Ün 2019: 12). Çocuk istismarı ve ihmaliyle ilgili ülkemizde kurulan ilk dernek 1992 yılında Prof. Dr. Oğuz Polat tarafından "Çocuk İstismarından Korunma ve Rehabilitasyon Derneği (ÇİKORED)" ismiyle kurulmuştur. ÇİKORED'e kuruluşundan 2010 yılında kapanana kadar dernek başkanlığını da kendisi yapmıştır (www.imdat.org).

Tüm bu gelişmeler çocuğun artık çocuk sosyolojisi bağlamında toplumun içinde, toplumsal bir aktör olarak ele alınmasına ve incelenmesine katkı sağlamıştır. Bu sayede çocukların toplumsal sorunları görünür hale gelmiştir.

1.3. Çocuk İstismarı Türleri

Çocuk istismarı çeşitleri farklı kaynaklarda farklı sayılarda olabilmektedir. Çocuk istismarının türlerini genel olarak fiziksel, cinsel, ekonomik, duygusal istismar ve çocuk ihmali olarak beş ayrı kategoriye ayırabiliriz.

1.3.1. Fiziksel İstismar

En sık görülen çocuk istismarı türü fiziksel istismar olmakla birlikte bulguların belirlenmesi en kolay olan istismar türü de fiziksel istismardır. Çocuğu bedensel açıdan olumsuz etkileyen yaralanmalar ve çocuğun bedeninde iz bırakan lezyonların bulunması şeklinde tanımlanmaktadır. Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu (UNICEF) fiziksel istismarı "*çocuğun kaza dışı yaralanması sonucunda çocuğa acı*

veren ve çocuğun gelişiminde sürekli zarara yol açabilen şiddet hareketleri" olarak tanımlamaktadır.

UNICEF'in fiziksel istismar kavramı tanımındaki "çocuğun gelişiminde *sürekli* zarar" ifadesi dikkat çekmektedir. Çocuğa bir kere tokat atılması ile on kere tokat atılması arasında bir fark yoktur. Hiçbir canlı şiddeti hak etmemektedir. Kaldı ki bunun çok küçük yaşlarda yaşanıyor olması çocuğun bulunduğu gelişim evresinde sadece fiziksel açıdan değil psikolojik ve sosyal açıdan da olumsuz bir şekilde etkilenmesine yol açmaktadır.

Çocuklarda kazalar sık görülür nitekim çocuklar düşe-kalka büyür ifadesi toplumumuzda yer edinmiş bir ifadedir. Ancak fiziksel istismar çocuğun, kazara yaralanması dışındaki yaralanmaları kapsamaktadır. Fiziksel istismar çocuk bedeninde kırıklara, yanıklara, kesiklere, ısırıklara, boğmalara neden olabildiği gibi basit bir kulak çekmeden öldürmeye kadar varan geniş bir yelpaze içinde yer almaktadır (Beyazıt 2017: 7; Aksüt 2020: 50; Boğucu 2018: 70).

Fiziksel istismar çocuklar üzerinde yaşına uygun olamayan davranışlar sergilemesine neden olmakta ayrıca kısa ve uzun dönemde onarılması çok zor olan olumsuz etkiler bırakmaktadır (Osan 2009: 37).

1.3.2. Cinsel İstismar

Cinsel istismar, açıklamaktan en çok çekinilen istismar türü olduğu belirtilmektedir. "*Bir çocukla, vajinal veya anal yolla ilişkiye girmekten başlayarak, yetişkinin cinsel organını çocuğa göstermesine kadar uzanan bütün faaliyetler*" cinsel istismar olarak tanımlanmaktadır (Osan 2009: 39). Dünya Sağlık Örgütü cinsel istismarı *"Yaptığı işlerde tam bir rıza veremeyen, olayları tam anlayamayan, gelişimini tam tamamlamamış, yasaları ve sosyal tabuları yıktığının farkında olmayan çocuğun cinsel aktiviteler içinde kullanılmasına çocuk cinsel istismarı denir"* şeklinde tanımlamıştır (Boğucu 2018: 72). Yapılan tanımlamada çocuğun rıza gösterip göstermediği ifadesi tartışmalara sebep olmakla birlikte cinsel istismarda çocuk rızasının düşünülmesi insan hakları ihlali olarak ele alınabilir.

Çocukların cinsel istismarı, 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 77/1- f maddesinde, çocuğa yönelik cinsel saldırı ve istismarın planlı ve sistemli bir şekilde uygulanmasının bir insanlık suçu olduğu belirtilmektedir. Adalet Bakanlığı Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü'nün yayınlamış olduğu 2022 yılı Adalet İstatistikleri verilerinde ceza mahkemelerinde seçilen on suç türüne göre yıl içinde açılan dosya sayısı artış oranları incelendiğinde çocukların cinsel istismarı suçunun bir yıl öncesine göre %33 arttığı görülmektedir (2023: 8).

Çocuk cinsel istismarının toplumsal bir sorun olarak ele alınmasında 1960'da Amerika Birleşik Devletleri'nde ortaya çıkan ve 1970'lerde Avrupa'da yaygınlaşan feminist hareket önemli katkılarda bulunmuştur (Erdoğan ve Vakıf 2020: 470). Feminist hareketin odak noktası tüm toplumsal ilişkilerin, kurumların ve süreçlerin cinsiyet bağlamında açıklanmasıdır. Cinsiyet ilişkileri bağlamında kadına ve erkeğe yüklenen toplumsal rollerin değişmez olmasına ve ataerkil yaklaşıma karşı çıkmaktadır. Toplumsal roller, insanlar tarafından sonradan oluşturulan kültürel ve tarihsel süreçlerin bir ürünüdür. Bu nedenle toplumsal rollerin değişebileceğini savunmaktadırlar. Feminist hareketlerin temel hedefi kadının özgürleşmesi ve temel haklarının oluşturulmasıdır. Bu bağlamda özellikle çocuk bakımında tamamen annenin sorumlu görülmesinin kadınının özgürlüğüne engel olarak düşünülmektedir. Bu noktadan hareketle feminist hareketlerin ortaya çıkması, çocuğun bir özne olarak ele alınmasında etkili olmuş; çocuk haklarının gelişimini, çocuklara yönelik yeni sosyolojik yaklaşımların gelişimini ve çocukluk sosyolojisinin kuramsal gelişimini etkilemiştir. (Wallace ve Wolf 2018: 61; Taş 2016: 165; Erdoğan ve Vakıf 2020: 463). Feminist hareket, çocuğun aile ve toplum içindeki pasif konumdan aktif konuma gelmesine yani yeni çocukluk sosyolojisinin gelişmesine zemin hazırlamıştır.

Toplumun temelini oluşturan ailedir ve toplum ile aile birbirini beslemektedir. Toplumda meydana gelen sosyal, ekonomik, kültürel ve teknolojik gelişmeler ve toplumsal değişmeler diğer toplumsal kurumları olduğu gibi aile kurumunu da etkilemektedir. Geleneksel toplumdaki geniş aileler yerini modern toplumdaki çekirdek aile yapısına bırakmıştır.

Günümüzde çocuk istismarı tüm toplumlarda kabul görmemesine rağmen çocuk gelinlere karşı tepki gösterilmemekte aksine çocuk gelinlere ve hatta çocuk

damatlara ülkemizde davullu zurnalı düğünler yapılmaktadır. Bu durumun altında yatan nedenlerden biri, geleneksel toplumlardaki aile yapılarında çocukların arzu ve heveslerinin oyuncağı olmaması ve birçok nedenden dolayı erken yaşta evlendirilmesinin normal bir durum olarak kabul görmesi olabilir (Yıldırım 2016: 72). Bir diğer önemli neden ise ataerkilliğin hakim olduğu aile yapılarında özellikle kız çocukların "gözü açılmadan" erken yaşta evlendirilmesi gerektiği anlayışının hakim olduğu düşünülmektedir.

Ayrıca yapılan bazı çalışmalarda ebeveynlerin ve akrabaların çocukları evliliğe teşvik ettiği belirtmektedir (Arslan 2018: 6). Kamuoyunda büyük tepkilere neden olan 6 yaşında bir kız çocuğunun 29 yaşında bir adamla imam nikahıyla evlendirilmesi bu duruma örnek olarak verilebilir. Ulusal basına yansıyan haberden elde edilen bilgilere göre, Hiranur Vakfı'nın kurucusu olan Yusuf Ziya Gümüşel'in 6 yaşındaki öz kızını 29 yaşındaki bir adamla imam nikahı ile evlendirdiği ve kızın çocukluğu boyunca her gün cinsel istismara uğradığı belirtilmiştir. Olayın ilk olarak 2012 yılında 14 yaşındayken annesiyle birlikte gittiği hastanede doktorun istismar durumunu anlaması ve bu durumu polislere bildirmesiyle savcılığın soruşturma başlattığı ancak hastane raporlarının değiştirilmesiyle 14 yaşındaki kızın kemik yaşı raporu 21 yaşında çıktığı ve olayın kapatıldığı ifade edilmiştir. Aradan geçen sekiz yıl sonra yani 2020 yılında cinsel istismar mağduru kız, kaydettiği ses kayıtlarıyla ve elindeki fotoğraflarla savcılığa suç duyurusunda bulunmuştur. Anne, baba ve istismarcı tutuklanarak cezaevine gönderildiği, yapılan son mahkemede anne ve baba hakkında en az 18 yıl ve istismarcı hakkında da en az 30 yıl hapis cezası istendiği fakat mahkemenin sonuca varmadığı ve 9 Ekim tarihine ertelendiği bilgisi paylaşılmıştır (6 Yaşında Çocuk Gelin Davası: Ertelendi, Tarikat Karanlığı: 6 Yaşında İmam Nikahı ile Tecavüz).

Örnek verilen haberde görüldüğü gibi çocuğun anne-babası başta olmak üzere çevresindeki herkesin çocuğu bu evliliğe karşı teşvik ettiği ve yaşanan duruma karşı sessiz kaldıkları anlaşılmaktadır.

Kasım 2001 tarihinde kabul edilen 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun 12. Maddesinde *"On beş yaşını dolduran küçük, kendi isteği ve velisinin rızasıyla mahkemece ergin kılınabilir"* ifadesi yaşı küçük olan çocukların evlendirilmesine yasal zemin oluşturmaktadır. Son dönemlerde ülkemizde çocuk gelinler hakkında

duyarlılık oluşmuş ve bu tür olayların yaşanmaması için çeşitli kampanyalar düzenlenmiştir. Örneğin 2018 yılında Malatya'da bir düğün fotoğrafçısının gelinin çocuk olduğunu görünce fotoğrafları çekmek istememesi üzerine damadın fotoğrafçıya saldırması ile birlikte olay haberlere yansımıştı ("Çocuk gelin fotoğrafı çekmem" diyen fotoğrafçı yaşadıklarını anlattı). Bu haber üzerine Türkiye'de çocuk gelinler üzerine çeşitli kampanyalar düzenlenmiştir. Lakin bu kampanyalar çocukların erken yaşta evlendirilmesini engellemede yetersiz kalırken yürütülen çeşitli kampanyaların toplumun bilinç ve farkındalık düzeyinin artmasında etkili olduğu söylenebilir.

Çocukların yaşamış olduğu istismar olayını toplumda dışlanmamak, damgalanmamak ve birçok sebepten ötürü saklama/gizli tutma ve susma eğiliminde olduğu birçok araştırmada elde edilen ortak bulgulardan biri olmuştur. Ancak günümüzde sosyal medya platformlarında çocuklar, yaşadıkları olaylara karşı tepki göstermekte, içinde bulunduğu durumdan kurtulmak için yardım istemekte ve yaşadıklarını tecrübe eden başkalarıyla iletişim kurarak suskunluklarını bozmakta oldukları görülmektedir. Örneğin, 2023 yılı Temmuz ayında Niğde'de 15 yaşında bir kızın teyzesinin oğlu ile zorla evlendirileceğini sosyal medya üzerinden duyurmasıyla birlikte kız çocuğu jandarma tarafından kurtarılarak koruma altına alındığı, ailesinin adli kontrolle serbest bırakılırken 21 yaşındaki damadın tutuklanarak cezaevine gönderildiği haberi büyük bir gündem oluşturmuştur (15 Yaşındaki Çocuk Gelin Skandalı: 21 Yaşındaki Damat Tutuklandı).

Bu suskunluğu bozma hareketine 2006 yılında başlayıp 2017 yılında dünya çapında ses getiren dünyanın her yerinden milyonlarca insanın sosyal medya üzerinden destek verdiği "#MeToo hareketi" örnek olarak verilebilir. #MeToo hareketi, cinsel istismara karşı koyup bu bağlamda bir toplumsal bilinç oluşturmak amacıyla bireylerin yaşamış olduğu cinsel istismar olaylarını sosyal medyada paylaştıkları bir çevrimiçi toplumsal harekettir. Dünyadan ve ülkemizden birçok ünlü isim de kendi sosyal medya hesaplarından yaptıkları paylaşımlarla #MeToo hareketine destek vermişlerdir (Eren 2023: 49).

Cinsel istismar vakaları diğer istismar türlerine göre toplum tarafından daha fazla ortaya çıkması engellenmeye çalışılmaktadır. Bu bağlamda cinsel istismarın gizli bir saldırı olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.

Çocuğa yönelik cinsel istismar aile içi cinsel istismar ve aile dışı cinsel istismar olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Ne yazık ki cinsel istismar olayları genellikle çocuğun tanıdığı yakın çevresinden yani aile içinden uygulanıyor olması ve bu duruma uzun süre maruz kalıyor olması çocuk üzerindeki sonuçlarının daha derin ve ağır olduğu ifade edilmekte; şiddet suçları arasında en hızlı artan suçların ise cinsel suçlar olduğu belirtilmektedir (Beyazıt 2017: 8).

1.3.3. Ekonomik İstismar

Gelir dağılımındaki adaletsizlik, yoksulluğun artması, göç olaylarının yaşanması ve buna bağlı olarak yaşanan sosyo-ekonomik sıkıntılar aile içinde çocukların da erken yaşlarda çalışma hayatına dahil olmasına iten sebepler arasındadır. Ekonomik istismar şöyle tanımlanmıştır: *"çocuğun gelişimini engelleyici, haklarını ihlal edici işlerde ya da düşük ücretli işgücü olarak çalışması veya çalıştırılmasıdır"* (Osan 2009: 39). Çocuğun öğreniminin engellenmesi, düşük ücrete çalıştırılması, çocuk işçiliği, çocuğun çok küçük yaşta tam gün çalışması, çok uzun süre çalışması ve fiziksel ve psikolojik olarak kaldıramayacağı yükler altına girdirilmesi istismar edici özellik olarak karşımıza çıkmaktadır (Kırbaç 2017: 8). Çocuk işçiliği tarım, çöp toplama, sokak satıcılığı, balıkçılık, ev işleri, yaşanılan mahallede bulunan esnaflarda örneğin ekmek fırınlarında gibi pek çok alanda düşük ücretli veya ücretsiz çalıştırıldığı görülebilmektedir (Çelik 2020: 62).

Sosyal medya kullanımının son dönemde artmasıyla birlikte ortaya çıkan sosyal medya annelerinin çocukları üzerinden para kazanmaları, annelik rolünü kullanarak çocuklarını bir meta haline dönüştürmeleri çocuğun ekonomik istismarı konusunda tartışılmaktadır. Ayrıca bu anneler sosyal medya ağlarında sırf daha çok kişi tarafından takip edilmek adına çocuklarının uygun olmayan fotoğraflarını paylaşması da çocuğun ekonomik istismarın yanında cinsel istismara da maruz kalmasına sebebiyet vermektedir.

1.3.4. Duygusal (Emosyonel) İstismar

Psikolojik ya da emosyonel istismar olarak da adlandırılan duygusal istismar, gündelik hayatta çocukların en sık maruz kaldıkları istismar türlerinden biridir. İstismar türlerini birbirinden ayırmak zordur. Fiziksel istismara ya da cinsel istismara maruz kalan çocuklar büyük ihtimalle duygusal istismara da maruz kalmaktadırlar. Bu bağlamda bir istismar türünün bir diğerini doğurduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Çocuğun duygusal gelişimini olumsuz etkileyen, çocuğun onurunu zedeleyen tutum ve davranışlar duygusal istismar kapsamına girmektedir. Bağırma, aşağılama, korkutma, reddetme, tehdit etme, sevgisizlik, çocuktan yaşının üstünde sorumluluk bekleme, kardeşler arasında kıyaslama ve ayrım yapma, aşırı baskı ve otorite kurma, bağımlı kılma, aşırı koruma ve koruyucu olma, cezalandırma, küçük yaşta çalıştırma gibi davranışlar duygusal istismara verilebilecek örneklerden bazılarıdır (Osan 2009: 22; Aksüt 2020: 51; Beyazıt 2017: 7).

1.3.5. Çocuk İhmali

İhmal ve istismar kavramları çoğu kaynakta birbiri yerine kullanılan kavramlardır. Ancak ihmal ve istismar kavramları birbirinden farklı anlama gelmektedir. İhmal, ebeveyn veya çocuğun bakımından sorumlu kişilerin çocuğun temel gereksinimlerini karşılama imkânı varken karşılamaması iken istismar; çocuğa yönelik duygusal, cinsel veya fiziksel içerikli olumsuz bir davranışla çocuğa zarar verme durumudur (Koçtürk 2018: 38; Beyazıt 2015: 3). İhmal pasif bir olgu iken istismar aktif olarak uygulanan bir olgudur.

Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesinin içeriğine bakıldığında açık bir ifadeyle çocuğun ihmal edilmemesi gerektiği belirtilmektedir. Buna göre Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesinde "…*ailenin toplum içinde kendisinden beklenen sorumlulukları tam olarak yerine getirebilmesi…, …çocuğun kişiliğinin tam ve uyumlu olarak gelişebilmesi için mutluluk, sevgi ve anlayış havasının içindeki bir aile ortamında yetişmesinin gerektiği"* belirtilmektedir.

Çocuk ihmali, çocuğun temel ihtiyaçlarını karşılamayı reddetme ya da yerine getirmemektir. İki tür ihmalden bahsedilmektedir. Bunlar pasif çocuk ihmali ve aktif çocuk ihmali kavramlarıdır. Pasif çocuk ihmali çocuğa bakmakla yükümlü olan

kişilerin bilgisizliği, umursamazlığı ve olanaklarının yetersizliği nedeniyle ortaya çıkmaktadır. Çocuğa bilinçli ve isteyerek fiziksel veya duygusal zarar verilmesinden kaynaklanan ihmal ise aktif çocuk ihmali olarak tanımlanmaktadır. Burada belirleyici olan nokta çocuğun bakımında sorumlu olan kişinin çocuğa karşı isteyerek veya istemeyerek kötü davranışlarda bulunmasıdır (Güner ve ark. 2010: 109).

Bazı durumlarda ihmal davranışı maruz görülebilmektedir. Örneğin bilgisizlik yahut unutkanlık sonucu çocuğun az zarar görmesi ihmal davranışı olarak değil kötü bir muamele olarak ele alınabilir. Fakat gün boyu bir çocuğun yemesi gerekenden az yiyecekle beslenmesi yahut gerekenden daha az emzirilmesi veya altındaki bezin günde bir defa değiştirilmesi hem ihmal hem de fiziksel istismardır (Kulaksızoğlu 2012: 199).

Bayraktar, ihmal davranışının istismara giden yolda atılan "ilk adım" olduğundan ve istismar olaylarının içinde genellikle yoğun şekilde ihmal davranışının varlığından bahseder. İhmal derecesinin artması istismara yol açmakla birlikte ihmal edilen çocuk diğer çocukları istismar etme eylemi gösterebileceğini fakat her ihmal davranışı sonucunun istismar davranışına dönüşmediğini de belirtmektedir (2015: 38).

1.4. Çocuk İstismarını Açıklamaya Yönelik Teoriler

Çocuk istismarı davranışının etiyolojisini anlamak için pek çok araştırma yapılmış ve teoriler geliştirilmiştir. Geliştirilen teorilerden ilki 1960'larda ortaya çıkan psikolojik kuramdır. Bu kuramı 1970'lerde sosyolojik kuram, daha sonra sosyal öğrenme modeli ve 1980'lerden sonra da ekolojik kuram takip etmiştir.

Bu çalışmada genel olarak bahsi geçen kuramlar açıklanmaya çalışılacaktır. Bunlar sırasıyla: Psikiyatrik Kuram, Sosyal Öğrenme Kuramı, Sosyolojik Kuram ve Ekolojik Kuram'dır.

1.4.1. Psikiyatrik Kuram

Çocuk istismarı ve ihmalinin açıklanmasında karşımıza ilk olarak psikiyatrik kuram çıkmaktadır. Bu kurama göre istismarın genellikle sorumluları ebeveynler olarak görülmektedir. Bu nedenle çocuk istismarında çocukların ebeveynlerinin akıl ve ruh sağlığı, zekâ düzeyleri ve kişilik özelliklerini temel almaktadır. Diğer bir

ifadeyle psikiyatrik kuram, çocuk istismar ve ihmalinin nedeni olarak anne babaların psikopatolojisini göstermektedir (Turan ve Traş 2016: 50). Çocuk istismarı ve ihmali ile ilgili olduğu düşünülen bazı kişilik bozuklukları tespit edilmiştir. Bunlar "narsistik eğilimler, öfke kontrolünde bozukluk, aşırı kaygı, depresyon, empati kuramama, aşırı bağımlılık, düşük benlik kavramı gibi kişilik bozukluklara sahip oldukları bulunmuştur (Aksüt 2020: 54; Öztürk 2007: 15).

Psikiyatrik kurama göre istismar eden ebeveynler "hasta" ya da "anormal" olarak kabul edilmektedir. Bu bağlamda istismar eden anne babalar şizofren, manik depresif ve psikotik gibi geleneksel psikiyatrik sınıflamalarla ifade edilmeye çalışılmıştır. Psikiyatri kuramcılarının yaptıkları çalışmalarda çocukları istismar eden ebeveynlerin öz saygılarının düşük olduğu, çocuğu reddetme duygusuna sahip olduğu ve doyumsuzluk içinde olduğu; çocuklarına karşı kırgınlık, kızgınlık, kıskançlık gibi duygular besledikleri sonucu ortaya çıkmıştır. Ayrıca ruhsal sorunlar açısından ebeveynlerin istismar ilişkilerinin incelendiği çalışma sonucunda, istismar ettiği tespit edilen ebeveynlerin yalnızca %10'unun ruhsal sorunlar yaşadığı geriye kalan %90'ınınise normal sağlıklı bireyler olduğu belirlenmiştir (Öztürk 2007: 15; Derebağçe ve Özerk 2021: 655; Ayan 2010: 140). Bu bağlamda istismarın nedenlerini açıklamaya yönelik istismarı uygulayan ebeveynlerin sadece psikopatolojik özelliklerini incelemenin, başka bir ifadeyle, istismar nedeninin tek bir argüman üzerinden açıklanmaya çalışılmasının yetersiz kaldığı görülmektedir.

1.4.2. Sosyal Öğrenme Kuramı

Sosyal öğrenme kuramına göre istismar ve ihmal konusundaki en önemli sorun kuşaklar arası aktarımdır. Sosyal öğrenme kuramının temsilcilerinden biri olan Kanadalı Psikolog Albert Bandura, davranışların kişisel ve çevresel değişkenlerin sürekli bir etkileşiminin sonucu olduğunu ve bireylerin çocukluk dönemlerinde çevresindeki insanları gözlemleyerek onların davranışlarını taklit yoluyla model alarak öğrendiğini belirtmektedir. Bu kurama göre öğrenme, etkileşim, gözlem ve taklit yoluyla gerçekleşmektedir. Bandura'ya göre bireyler başkalarının davranışlarını gözlemleyerek birçok şey öğrenebilmektedirler (2006: 61).

Sosyal öğrenme kuramına göre, istismar uygulayan ebeveynler daha önce kendi ebeveynlerinden de istismara uğramışlardır. Bu bağlamda istismarın ve şiddetin öğrenilen bir davranış olduğu belirtilmektedir. Çocuklar şiddeti ilk olarak aile içinde ardından da arkadaş gruplarında öğrenmektedirler. Böylece ebeveynlerinden ve içinde yaşadığı sosyal çevreden gördükleri istismar ve ihmal davranışını olduğu şekliyle model alarak kendi çocuklarına da bu davranışları uygulamışlardır. Bu durum "kuşaklar hipotezi" olarak adlandırılmaktadır (Derebagçe ve Özerk 2021: 656).

Ailelerinde ihmal ve istismara uğrayan çocukların gelecekte istismarcı olma eğilimleri artmaktadır. Yapılan çalışmalara göre istismar mağdurlarının %30oranında istismarcı olduklarını tespit edilmiştir. Fakat her istismara uğramış kişinin istismarcı olmadığı da tespit edilmiştir (Aksüt 2020: 55). Başlangıçta Sosyal Öğrenme kuramı olarak adlandırdığı bu kuramın adı daha sonra Sosyal Bilişsel kuram olarak Bandura tarafından değiştirmiştir (Tatlıoğlu 2021: 18).

Her toplumun kendine özgü atasözü ve deyimleri bulunmaktadır. Toplumumuzda "ağaca çıkan keçinin dala bakan oğlağı olur" şeklindeki atasözü bu kuramı destekler niteliktedir. Bu atasözünün Tük Dil Kurumu Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü'ne göre anlamına bakıldığında, çocukların anne babaların yapıp ettikleri davranışları öğrenerek yapmaya çalıştıklarını ifade ettiği görülmektedir (https://sozluk.gov.tr/). Yani çocukların öğrendikleri tutum ve davranışları ebeveynlerini taklit yoluyla geliştirdiğini ifade etmektedir. Tıpkı psikiyatrik kuramda savunulduğu gibi sosyal öğrenme kuramı da istismarın nedenini açıklarken tek bir argüman üzerinden açıklamaya çalışmıştır. Ancak bir olayın tek bir sonuç doğurmayacağı gibi o olayın oluşmasında sadece bir sebebin etkili olmayacağı unutulmamalıdır. Bu nedenle sosyal öğrenme kuramı da çocuk istismarını açıklamada yetersiz kalmıştır.

1.4.3. Sosyolojik Kuram

Sosyolojik kuram psikolojik kuramın aksine çocuğa yönelik istismara yol açan nedenlerin çevresel ve sosyo-kültürel etmenler olduğunu belirtmektedir (Çalgı ve Saydam 2020: 279). Bu kurama göre çocuğun istismara maruz kalmasında kır ya da kent kökenli olması, cinsiyeti, aile üyelerinin sayısı, anne babasının mesleği, eğitimi,

gelir düzeyi ve aile içi ilişkileri önemli etmenler olmaktadır (Ayan ve Kocacık 2009: 959). Başka bir ifadeyle bu kuramda toplumsal değerler, örgütler, kültür, aile kurumu, yoksulluk, sosyo-ekonomik statü, sosyal statü, yalıtılmışlık ve toplumda şiddetin kabulü istismara zemin hazırlayan nedenler olarak tespit edilmiştir (Öztürk 2007: 16; Yılmaz Irmak 2008: 21).

Toplumun kültürü olarak bazı çocuk yetiştirme yöntemleri istismar olaylarının yaşanmasının önünü açmaktadır (Aksüt 2020: 56). Örneğin sözlü kültürün öğesi olan atasözleri ve deyimlerde çocuk ihmal ve istismarına yönelik söylemler bulunmaktadır. "Kızını dövmeyen dizini döver" ya da "öğretmenin vurduğu yerde gül biter" gibi atasözleri toplumumuzda genel kabul görmüştür. Bu ve buna benzer atasözlerini davranış biçimlerine aktaran bireyler, bu davranışlarının sonuçlarının çocukların şiddete ve istismara uğramasına neden olabileceği hususuna daha birkaç on yıl öncesine kadar ihtimal dahi verilmemekteydi. Hatta aileler okula başlayan çocuklarını öğretmenle tanıştırırken "eti sekin kemiği benim" gibi ifadeler sıkça duyulmaktaydı. Fakat günümüzde bu tür ifadelere az rastlamakla birlikte hala bazı aileler tarafından gerçek hayatta bu ve benzeri atasözleri ve deyimlerin eyleme dökülmüş davranış biçimleri olarak uygulanmaya devam ettiği söylenebilir.

Sosyolojik kurama göre tüm sosyo-ekonomik sınıflarda çocuk istismarı olayları yaşanmaktadır. Çocuk istismarı sosyo-ekonomik düzeyi düşük, standartların altında evlerde yaşayan, beslenme düzeyinin yetersiz olduğu, alkol veya madde bağımlısı bireylerin bulunduğu, ebeveynlerin işsiz olduğu, düşük gelir düzeyine sahip, aile içinde fazla çocuk sayısının olduğu ailelerde daha fazla yaşandığı belirtilmektedir. Ancak ekonomik düzeyi orta ve yüksek ailelerde de aile içi geçimsizlikler ya da aileye yeni bir bebeğin gelmesi durumunda istismarın yaşandığı ifade edilmektedir (Turan ve Traş 2016: 51).

Çocuk istismarına neden olan bir başka etmen ise toplumsal ilişkilerin neden olduğu stres ve engellemelerdir. Bu kurama göre, stres ve bunalım yaratan durumlar çocuk istismarına neden olmaktadır. Bu durumlara sosyo-ekonomik düzeyi düşük ailelerle birlikte orta ve yüksek sosyo-ekonomik düzeye sahip olan ailelerde de karşılaşılabileceği belirtilmektedir (Derebagçe ve Özerk 2021: 655). Ebeveynler toplumsal ilişkilerden soyutlanırsa aile içindeki stres artacak ve bu durum neticesinde

istismara başvurabilecektir. Çocuklarına ihmal ve istismar davranışında bulunan ebeveynlerin yalnızlık çeken, oturdukları çevreyi beğenmeyen, çevreleri ile ilişkileri kısıtlı olan aileler olduğu ortaya konulmuştur. Bu tür ebeveynler dışa vuramadıkları öfkelerini çocuklarına yansıtmaktadırlar (Bal 2010: 26).

Sosyolojik kuram, istismara yol açan nedenleri sosyo-ekonomik düzey ve toplumsal etkileşim bağlamında ele almaktadır. Ayrıca sosyolojik kuram, Durkheim'ın toplumun bireylerle olan bağının kopmuş olması durumunda ortaya çıkan "anomi" ilişkilerinin istismar davranışı üzerinde etkisinin olduğu konusunu da ele almaktadır (Selçuk 2022: 350).

Sosyolojik kuram, psikolojik kuramın ve sosyal öğrenme kuramının aksine çocuğun sadece ailesinin psikopatolojik durumunda yahut davranışlarına bakmayarak çocuğun psikolojik durumu, içinde yaşadığı çevresel koşulları, sahip olduğu yaşam standartları, sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel seviyesi gibi çok çeşitli argümanlar üzerinden konuyu ele aldığı görülmektedir. Bu bağlamda sosyolojik kuramın çocuk istismarının nedenlerini açıklamada daha geniş bir perspektiften konuyu açıklanmaya çalıştığı ve nispeten diğer iki kurama göre daha yeterli olduğu söylenebilir.

1.4.4. Ekolojik Kuram

Ekolojik kurama göre çocuk istismarını tek bir nedene bağlayarak açıklamak ve önlemek mümkün değildir. Çünkü çocuk istismarı heterojen ve etiyolojisi karmaşıktır (Türkkan ve ark. 2021: 711). Ekolojik kurama göre istismar davranışının yalnızca ebeveynlere ilişkin faktörlerin bir sonucu olmadığı, ebeveyn ve çocuk etkileşiminin de sonucu olduğunu belirtilmektedir (Öztürk 2007: 17). Bu kurama göre istismara neden olan tüm etmenlerin birlikte ele alınması gerektiği savunulmaktadır (Aksüt 2020: 57). Bu bağlamda ekolojik kuramın çalışmada bahsi geçen diğer üç kurama göre en geniş kapsamlı kuram olduğu söylenebilir.

Kuram çocuk istismarının nedenlerini incelerken bireyin çevresi içinde ele alınması gerektiği görüşüyle değişik ekolojik düzeylerde istismara neden olabilecek sistemler belirtmektedir. İstismarı açıklamada genetik faktör özellikleri çerçevesinde ailenin getirdiği bireysel etkilerden (ontogenetik gelişimden), ailenin sosyo-kültürel

işlevsel özelliğinden (mikrosistem), aile dışı sosyal çevreden (ekzosistem) ve içinde yaşanılan toplumun kültüründen (makro sistem) kaynaklanabileceği öne sürmektedir. Çocuk istismarını anlamak ancak iç içe geçmiş olan bu dört sistem ve bu sistemin aralarındaki etkileşimin birlikte ele alınmasıyla mümkün olmaktadır (Bal 2010: 26; Çalgı ve Saydam 2020: 280; Selçuk 2022: 350; Yılmaz Irmak 2008: 26-33).

Mikrosistem çocuğun aile bağlarını temsil etmektedir. Çocuk büyüdükçe mikrosistem de genişlemekte ve bu sisteme okul, arkadaşlar, öğretmenler, komşular da dahil olmaktadır. Dahil olan yetişkinlerin çocukla olan etkileşimleri çocukların büyümelerinde önemli bir konuma sahip olmaktadır. Mezosistem ise farklı mikrosistemlerin etkileşimini kapsamaktadır. Bu nedenle, ev-okul, akran grubu-aile ve aile-topluluk arasındaki bağlantıları içermektedir. Çocuğun aile içindeki yaşantısı okul hayatını da etkilemektedir. Daha geniş sosyal sistem olan Ekzosistem ise çocuğun toplumsallaşmasında dolaylı etkiye sahiptir. Örneğin yasal düzenlemeler, kitle iletişim araçları, aile ortamı, anne babanın arkadaş çevresi ve içinde yaşanılan mahalle gibi sosyal yapıları temsil etmektedir. Sosyolojik kuramın da belirttiği gibi ekzosistem de ebeveynlerin işsizliği ve eğitim seviyeleri, ailelerin düşük sosyo-ekonomik düzeyleri ve çevreden etkileşimi kesilmiş bir aile yapısı istismarın nedenleri arasında görülmektedir. Makrosistem ise en geniş toplumsal değer ve tutumları içine almaktadır. Bu bağlamda çocukların içinde yaşadığı kültürel değerlerini ve inanç sistemlerini temsil etmektedir (Bal 2010: 26; Çalgı ve Saydam 2020: 280; Selçuk 2022: 350; Yılmaz Irmak 2008: 26-33).

Özetle, çocuk istismarını açıklamaya yönelik teoriler başlarda istismarın tek bir nedene bağlı olarak ortaya çıktığı fikrinde oldukları görülmektedir. Ancak yapılan çalışmalar istismarın bir tane sebepten kaynaklanmadığını pek çok sebebi olabildiğini ortaya koymaktadır. Ekolojik kuram, kendinden önce geliştirilmiş olan kuramları da içine alarak çocuk istismarının tek bir nedenle açıklanamayacağını, istismarı tek boyutlu olarak ele almanın yeterli olamayacağını savunan, çocuğun artık toplum içerisinde edilgen değil etken yani sosyal bir aktör olduğu kabul etmiş ve bu anlayıştan yola çıkarak istismarın tüm olası nedenleri ve çocuk üzerindeki etkisini anlamaya ve açıklamaya çalışan, geniş ve kapsamlı bir çocuk istismarı kuramıdır.

İKİNCİ BÖLÜM

2. ÇOCUK İSTİSMARI KONUSUNDA YAYINLANAN LİSANSÜSTÜ TEZLERİN İÇERİK ANALİZİ

Bu bölümde çalışmanın amacı, önemi, yöntemi ve sınırlılıkları üzerinde durulmuş olup çalışma sonucunda elde edinilen bulgular tablolar halinde sunulmuştur.

2.1. Çalışmanın Amacı

Bu çalışmada, Yükseköğretim Kurulu Tez Merkezi'nde bulunan ve sosyoloji alanında çocuk istismarı konusunda yapılan tezlerin, istismar türlerine göre içerik analizi yöntemi ile çeşitli değişkenler açısından değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Bu bağlamda sosyoloji alanında konu ile ilgili gerçekleştirilmiş tezlerde Türkiye'deki durumunun belirlenmesi, sistematik bir şekilde derlenmesi ve bu sayede bütüncül bir bakış sağlanması, bulguların tek bir çalışma çatısı altında toplanması, araştırmacıların tek kaynak üzerinden çok sayıda çalışma verilerine ulaşması ve literatüre katkı sağlamak çalışmanın amaçları arasındadır. Bu doğrultuda çalışma kapsamında yanıt aranan araştırma soruları şu şekilde belirlenmiştir:

Sosyoloji alanında çocuk istismarı konusunda yürütülen lisansüstü çalışmalarda;

- Yayın yılı, tez türü, yazarın cinsiyeti, danışmanın ünvanı, yayımlandığı üniversite/enstitü/anabilim dalı, araştırma yöntemi, örneklem sayısı nedir?
- En sık kullanılan araştırma tipleri nelerdir?
- En sık kullanılan veri toplama araçları ve veri analizi teknikleri nelerdir?
- Fiziksel, cinsel, duygusal, ekonomik istismar ve ihmale yönelik olarak;
  - İstismarın nedenleri nelerdir?
  - İstismara neden olan risk faktörleri nelerdir?
  - İstismarcının ve istismara uğrayanların sosyo-demografik özellikleri nelerdir?

- Aile yapısının istismar üzerindeki etkisi nedir?
- Sosyo-ekonomik düzeyin istismar üzerindeki etkisi nedir?
- Çevresel etmenler istismarı nasıl etkilemektedir?
- Yordayan değişkenler ve ilişkisi nedir?

2.2. Çalışmanın Önemi

Çocuk istismarı vakaları tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de sıklıkla gündeme gelmektedir. Toplumun değerlerini temelden sarsan çocuk istismarı vakaları, yalnızca istismar mağduru ve istismarcı arasında yaşanmamaktadır. Çocuğa yönelik istismarın yaygınlaşmasında toplumun bazı sosyo-kültürel tutum ve davranışları etkili olmaktadır. Çalışmada bu soruna sosyolojik açıdan yaklaşılarak disiplinler arası alana katkı sağlanmaya çalışılmıştır.

Sosyoloji alanında çocuk istismarı konusunda yapılmış lisansüstü çalışmaları herhangi bir zaman sınırlaması olmadan, tüm boyutlarıyla ele alan ve bunu sosyolojik bakış açısıyla inceleyen benzer bir çalışmaya rastlanmamıştır.

2.3. Çalışmanın Yöntemi

Bu çalışmada, sosyoloji alanında çocuk istismarı konusunda yapılan tezlerin içerik analizi yöntemi ile istismar türlerine göre çeşitli değişkenler açısından değerlendirilmesi amaçlanmıştır. İçerik analizi, tarihi çok eski olan ve özellikle günümüzde kitle iletişim araçları ve yayın organlarının gelişmesiyle birlikte sosyoloji, psikoloji, tarih, dil, edebiyat, iletişim bilimleri, siyaset bilimi ve benzeri birçok farklı alanda sıklıkla kullanılan bir teknik olmuştur. Sosyolojinin kurucu isimlerinden biri olan ve "Sosyoloji Tarihinin Karamsar Dâhisi" olarak takdim edilen Alman Sosyolog Max Weber, 1910 yılında yapılan Alman Sosyoloji Topluluğu'nun ilk toplantısında, içerik analizini gazeteleri incelemek için kullanmayı önermiştir (Kızılçelik 2017: 316; Neuman 2014: 466). Belirli bir bilim alanında üretilmiş olan araştırmaları, içerik analizi yöntemiyle incelemek o bilim alanındaki araştırmanın düzeyinin anlaşılmasına olanak sağlamaktadır (Dilek Kayaoğlu 2009: 537).

İçerik analizi hem nitel hem de nicel araştırmalarda kullanılmaktadır (Metin ve Ünal 2022: 275). Çalışmaya dahil edilen metinlerin, belgelerin, dokümanların, temaların içeriklerini belli kurallar dahilinde analiz edilmesi şeklinde tanımlanmaktadır. Neuman içerik analizini, "metin içeriği toplama ve analiz etme

tekniği" şeklinde ifade etmektedir (2014: 466). Başka bir tanımlamada ise içerik analizi, "nitel araştırmalarda verilerin analizi için, genellikle doğrudan metin ya da metinlerden oluşan veri topluluklarının belirli kavramlar ve temalar çerçevesinde bir araya getirerek, daha anlaşılır biçimde yorumlamak ve okuyucuya sunmak amacıyla kullanılan bir yöntem" olarak tanımlanmaktadır (Kılınç 2023: 35).

Çalışmanın evrenini, Yükseköğretim Kurumu Başkanlığı'nın Ulusal Tez Merkezi (https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/giris.jsp) web sayfasında bulunan ve konu, dizin, özet ve tez adı içerisinde "Çocuk İstismarı" kelimesi ile taranan tezler oluşturmaktadır. Yapılan taramada zaman sınırlaması yapılmamıştır. Yalnızca 2023 yılı içerisinde gerçekleştirilen tezler çalışmaya dahil edilmemiştir. Erişimi sağlanamayan ve sosyoloji alanı hariç farklı alanlarda gerçekleştirilmiş ve örneklem olarak çocukları kapsamayan tezler, hariç tutma kriterleri olarak belirlenmiştir. Tarama sonucunda konu ile ilgili toplam 637 tez olduğu saptanmıştır. Bu tezlerden erişime kapalı (33 tane) ve sosyoloji alanında yazılmamış (566 tane) tezler kapsam dışında bırakılmıştır. İlgili kriterlere uygunluğu belirlenen 38 çalışmadan 20 tanesi örneklem grubu olarak çocukları almadığı, araştırmacı tarafından belirlenen araştırma sorularını karşılamadığı ve evren ili olarak Türkiye sınırları dışında çalışıldığı için çalışmaya dahil edilmemiştir. Bu çalışmaya araştırma sorularına uygun olarak 18 tez dahil edilmiştir. Dahil edilen tezler arasında Türkiye'de Suriyeli çocuklarla yapılmış olan çalışmalar da bulunmaktadır. Dahil edilen tezlere ilişkin tanımlayıcı bilgiler EK. 1'de yer almaktadır.

2.4. Çalışmanın Sınırlılıkları

Bu çalışma YÖK Ulusal Tez Merkezi veri tabanında kayıtlı olan, erişme açık, sosyoloji alanında yapılmış ve örneklem grubu olarak çocukları içeren tezler ile sınırlıdır. Çalışmaya 2022 yılı sonuna kadar konu ile ilgili yapılmış bütün tezler dahil edilmiş olup 2023 yılında yayınlanan tezler kapsam dışında bırakılmıştır.

2.5. Bulgular

Araştırmanın verilerini oluşturan lisansüstü tezler hakkında bilgilerin yer aldığı bu bölümde lisansüstü tezlerin yapısal verileri tablolar halinde sunularak değerlendirilmiştir.

2.5.1. Çalışmalara Ait Özet Bilgiler

Çalışmadan elde edilen bulgular aşağıda belirtilmektedir.

Tablo 1. Tezlerin Yıllara Göre Dağılımı

Yayın Yılı	N	%
1998	1	5,6
2009	1	5,6
2011	2	11,1
2017	2	11,1
2018	2	11,1
2019	7	38,9
2020	1	5,6
2021	1	5,6
2022	1	5,6
Toplam	**18**	**100,0**

Tablo 1'de çalışma kapsamındaki tezler yıllar açısından incelendiğinde, konu ile ilgili ilk tez çalışmasının 1998 yılında yapıldığı görülmektedir. Sosyoloji alanında çocuk istismarı konusunda çalışmaların en fazla 2019 yılında (7) yayınlandığı bulunmuştur. 2011, 2017 ve 2018 yılında 2 tane; 1998, 2009, 2020, 2021 ve 2022 yılında 1'er tane çalışma gerçekleşmiştir.

Tablo 2. Tezlerin Türüne Göre Dağılımı

Tez Türü	N	%
Yüksek Lisans	15	83,3
Doktora	3	16,7
Toplam	**18**	**100,0**

Tablo 2'de çalışma kapsamındaki tezler türüne göre incelendiğinde, sosyoloji alanında çocuk istismarı konusunda çalışmaların %83,3'ünün yüksek lisans (15), %16,7'sinin doktora (3) türünde yayınlandığı saptanmıştır.

Tablo 3. Yazarın Cinsiyetine Göre Dağılımı

Cinsiyet	**N**	**%**
Kadın	16	88,9
Erkek	2	11,1
Toplam	**18**	**100,0**

Tablo 3'te çalışma kapsamındaki tezler, yazarın cinsiyetine göre incelendiğinde çalışma yapanların %88,9'u kadın, %11,1'i erkektir.

Tablo 4. Tezlerin Danışman Ünvanına Göre Dağılımı

Danışman Ünvanı	**N**	**%**
Dr. Öğr. Üyesi	6	33,3
Doç. Dr.	3	16,7
Prof.	9	50,0
Toplam	**18**	**100,0**

Tablo 4'te çalışma kapsamındaki tezler danışman ünvanına göre incelendiğinde, çalışmaların %50'si Prof. Dr., %33,3'lük oranla Dr. Öğr. Üyesi ve %16,7'lik en az oranla Doçent ünvanına sahip danışmanlar, ilgili alanda çalışma yapılmasında yol gösterici olmuştur.

Tablo 5. Tezlerin Yayımlandığı Üniversiteye Göre Dağılımı

Üniversite	**N**	**%**
Ankara Üniversitesi	1	5,6
Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi	1	5,6
Aydın Adnan Menderes Üniversitesi	1	5,6
Dicle Üniversitesi	1	5,6
İstanbul Gedik Üniversitesi	1	5,6
Manisa Celal Bayar Üniversitesi	1	5,6
Necmettin Erbakan Üniversitesi	1	5,6
Gazi Üniversitesi	2	11,1
Hacettepe Üniversitesi	2	11,1
İnönü Üniversitesi	2	11,1
Üsküdar Üniversitesi	2	11,1
Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi	2	11,1
Orta Doğu Teknik Üniversitesi	1	5,6
Toplam	**18**	**100,0**

Tablo 5'te çalışma kapsamındaki tezler yayımlandığı üniversiteye göre dağılım incelenmiştir. Çalışmaya dahil edilen lisansüstü çalışmaların 13 farklı üniversite bünyesinde gerçekleştiği görülmektedir. Bu bağlamda en fazla %11,1'lik oranla Gazi Üniversitesi, Hacettepe Üniversitesi, İnönü Üniversitesi, Üsküdar Üniversitesi ve Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi (2 adet) ilgili alanda çalışma yapmıştır.

Tablo 6. Tezlerin Yayımlandığı Enstitüye Göre Dağılımı

Enstitü	**N**	**%**
Eğitim Bilimleri Enstitüsü	1	5,6
Sağlık Bilimleri Enstitüsü	4	22,2
Sosyal Bilimler Enstitüsü	13	72,2
Toplam	**18**	**100,0**

Tablo 6'da çalışma kapsamındaki tezlerin yayımlandığı enstitüye göre dağılımı incelendiğinde %72,2'sinin Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde, %5,6'lık en az oranla Eğitim Bilimleri Enstitüsü'nde ilgili alanda çalışma yapılmıştır.

Tablo 7. Tezlerin Yayımlandığı Anabilim Dalına Göre Dağılımı

Ana Bilim Dalı	**N**	**%**
İlköğretim Ana Bilim Dalı	1	5,6
Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Ana Bilim Dalı	1	5,6
Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı	1	5,6
Sosyal Hizmet Anabilim Dalı	5	27,8
Sosyoloji Anabilim Dalı	10	55,6
Toplam	**18**	**100,0**

Tablo 7'de çalışma kapsamındaki tezlerin yayımlandığı anabilim dalına göre dağılımı incelendiğinde, %55,6'lık en yüksek oranla Sosyoloji Anabilim Dalı'nda (10), ardından %27,8'lik oranla Sosyal Hizmet Ana Bilim Dalında tez çalışması yapıldığı tespit edilmiştir.

Tablo 8. Tezlerin Araştırma Yöntemine Göre Dağılımı

Araştırma Yöntemi	N	%
Nitel	12	66,7
Nicel	3	16,7
Karma	3	16,7
Toplam	**18**	**100,0**

Tablo 8'de çalışma kapsamındaki tezlerin araştırma yöntemine göre dağılımı incelendiğinde %66,7'lik oranla Nitel, %16,7'lik oranla Nicel araştırma türüne göre ilgili alanda çalışma yapılmıştır.

Tablo 9. Tezlerin Örneklem Sayısına Göre Dağılımı

Örneklem Sayısı	N	%
1-50	10	56,0
51-100	2	11,1
101-200	3	16,7
201-300	1	5,6
301-400	-	-
401-500	1	5,6
501 ve üzeri	1	5,6
Toplam	**18**	**100,0**

Tablo 9'da çalışma kapsamındaki tezlerin örneklem sayısına göre dağılım incelendiğinde %56'lık en yüksek oranla 1-50 kişi arasında katılımcı ile 10 adet ilgili alanda çalışma yapılmıştır.

Tablo 10. Veri Toplama Aracına Göre Tezlerin Dağılımı

Veri Toplama Araçları	**N**	**%**
Görüşme	9	50,0
Görsel Materyaller	4	22,2
Anket	3	16,7
Belgesel (Doküman)	2	11,1
Toplam	**18**	**100,0**

Tablo 10'da veri toplama araçlarına göre tezlerin dağılımı incelendiğinde, yarısının (%50) görüşme tekniğini kullanarak veri topladığı tespit edilmiştir.

Tablo 11. Tezlerin Dil Özelliklerine Göre Dağılımı

Tezin Dili	**N**	**%**
Türkçe	17	94,4
İngilizce	1	5,6
Toplam	**18**	**100,0**

Tablo 11'de tezlerin dil özelliklerine göre dağılımı incelendiğinde, %94,4'ünün Türkçe dilinde %5,6'sının ise İngilizce dilinde yayınlandığı görülmektedir.

2.5.2. Çalışmaya Ait Tanımlayıcı Bilgiler

- **Tez 1)** "Çocuk Haklarına Dair Sözleşme Çerçevesinde İstanbul'da Çalışan Çocuklar Üzerine Bir Değerlendirme" (1998) **– A. Dikmen**

Dikmen (1998) yapmış olduğu doktora tez çalışmasında, çocukların çalışma koşullarının ve iş yaşamında karşılaştıkları güçlüklerin belirlenmesini amaçlamıştır. Araştırma evreni İstanbul'un 15 değişik ilçesinde dört farklı işkolunda (tekstil, ayakkabı imalatı, mobilya imalatı, taşıt araçları operatörü) istihdam edilmiş 18 yaşına kadar olan çocuk işçiler oluşturmaktadır. Çalışma, yüz yüze yapılan görüşmelerden elde edilen verilere dayanmaktadır. Çalışan çocukların demografik özelliklerini, eğitim durumlarını, çalışma koşullarını, iş ve sosyal güvenliklerini tespit etmeyi ve

onların çocuk haklarına ilişkin görüşlerini öğrenmeyi hedefleyen toplam 55 sorudan oluşan görüşme formu geliştirilmiştir. Soruların çoğunluğu kapalı uçlu olmakla birlikte açık uçlu sorulara da yer verilmiştir. Çalışmaya 33 kız ve 117 erkek olmak üzere toplam 150 çocuk dahil edilmiştir. Veriler bilgisayar ortamına aktarılıp SPSS 7,5 programıyla analiz edilmiştir. Çalışmadan elde edilen sonuçlara göre çocukların çalışma yaşlarının 13'e kadar düştüğü, çalışma saatlerinin uzun olduğu ve gün içerisinde sadece öğle arası dinlenmek için vakit bulabildikleri, otoriter aile yapısının hakim olduğu, eğitim hayatına devam edemediği ve okulu bıraktıkları, sigortasız çalıştırıldıkları tespit edilmiştir. Bu durumun sonucu olarak da çocukların sağlıklarını, fiziksel, zihinsel, ruhsal, ahlaki ve sosyal gelişimlerini olumsuz etkileyebilecek her türlü tehlike ile karşı karşıya kalabilecekleri ifade edilmiştir.

- **Tez 2)** "Çalışan Çocukların İstismarı: Mobilya İşkolu Örneği" (2009) **– F. Osan**

Osan (2009) tarafından yapılan yüksek lisans tez çalışması, mobilya sektöründe çalışan çocukların çalışma koşullarını ve iş yerinde istismara maruz kalma durumlarını ortaya koymayı amaçlamıştır. Bu amaç doğrultusunda, çalışan çocukların çalışma ortam ve koşullarıyla istismara maruz kalma durumunu belirlemek amacıyla, önce nicel boyutta bir araştırma yapılmış, sonra da istismar durumuyla ilgili derinlemesine bilgi elde etmek amacıyla istismara maruz kaldığı belirlenen çocuklarla nitel boyutta bir çalışma yürütülmüştür. Nicel aşamada veriler, Kayseri İl sınırı içerisinde hizmet veren Milli Eğitim Bakanlığı Kayseri Osman Kavuncu Mesleki Eğitim Merkezi ve Ayşe Baldöktü Mesleki Eğitim Merkezi mobilya işkolunda öğrenim gören 14-19 yaş arası çalışan çocuklardan görüşme formu kullanılarak toplanmıştır. Nicel boyuttaki görüşmeler 2007 yılında yapılmış ve yaklaşık olarak 3 ay sürmüş ve toplam 150 çocuk ile görüşülmüştür. Nitel aşamada, araştırmacı tarafından hazırlanan görüşme formu kullanılmıştır. Görüşmeler 2008 yılında yapılmış ve yaklaşık üç buçuk ay sürmüştür. 20 çocuğun on yedisiyle birer görüşme, üç çocuk ile 2 görüşme yapılmıştır. Nicel veriler, Windows SPSS 11.05 programı ile analiz edilmiştir. Nitel aşamada elde edilen tüm görüşme dokümanları okunarak, ortak konular belirlenmiş, ve çocukların çalışma yaşamına katılma süreci ve işyerinde istismara maruz kalma durumuna yönelik temalar ve kategoriler oluşturulmuştur. Çalışmadan elde edilen sonuçlara göre, çocukların işyerinde fiziksel, duygusal ve

emek istismarı olmak üzere çeşitli istismar türlerine maruz kaldıkları ifade edilmiştir. Çocukların fiziksel ve duygusal istismar çerçevesinde azarlama, hakaret ve dayağa maruz kaldıkları, emek istismarı çerçevesinde ise günlük ve haftalık çalışma sürelerinin çok uzun olduğu, ücretli izin haklarını kullanamadıkları, ücretlerin oldukça düşük olduğu, risk ve tehlike içeren çalışma ortamlarında yer aldıkları sonucuna ulaşılmıştır.

- **Tez 3) "**Early Marriage: The Case Of Van Provınce In Turkey" (2011) **– G. Dağdelen**

Dağdelen (2011) tarafından İngilizce olarak hazırlanan yüksek lisans tez çalışması, erken yaşta evliliğin nasıl kurumsallaştırdığı kadınların yaşam deneyimleri üzerinden feminist bir yaklaşımla açıklamak amaçlanmıştır. Çalışmanın bir diğer amacı ise çocuk olmanın evlilik deneyimini nasıl etkileyeceğini açıklamaktır. Bu doğrultuda Van ilinde (Cumhuriyet, Kaleyolu ve Yeni Mahalle) ikamet eden erken yaşta evlenmiş 19 kadın, 8 sivil toplum kuruluşu temsilcisi ve 10 ilgili kamu görevlisi ile görüşme tekliği kullanılarak nitel bir araştırma gerçekleştirmiştir. Araştırma sonuçlarına göre erken yaşta evlendirilen çocukların sadece cinsel istismara değil fiziksel ve duygusal istismara da maruz kaldığı belirtilmiştir. Ayrıca erken yaşta evlendirilmiş kız çocuklarının çocuk işçiliği istismarına da yol açtığı ifade edilmiştir. Çalışmaya dahil edilen çocukların evlenecekleri kesinleştiğinde bu duruma şiddetle karşı çıkmadıkları tespit edilmiştir. Erken yaşta evlendirilmeleri nedeniyle eğitim seviyelerinin düşük olduğu hatta bazılarının okuma-yazma bilmediği tespit edilmiştir. Erken yaşta evlendirilen kız çocuklarının annelerinin de aynı şekilde erken yaşta evlendirildiği ifade edilmiştir. Kız çocuklarının erken yaşta evlendirilmelerindeki en büyük etkinin başlık parası olduğu belirtilmiştir.

- **Tez 4)** "Suriyeli Mülteci Göçü Bağlamında Risk Grupları: Çalışan Çocuklar" (2017) **– G. Acar Yurtman**

Acar Yurtman (2017) tarafından geçekleştirilen yüksek lisans tez çalışması, çeşitli iş kollarında çalışan Suriyeli mülteci çocukların sosyo-demografik özellikleri, aile yapıları, çalışma nedenleri, sağlık ve beslenme, eğitim hakkından yararlanma düzeyleri, çalışma koşulları ve erken yaşta çalışma hayatına girmeleri durumunda karşı karşıya oldukları riskleri incelemeyi amaçlamıştır. Durum saptamaya yönelik olarak

betimsel araştırma modeli kullanılmıştır. Çalışmanın evrenini, Suriye iç savaşı sonrasında Türkiye'ye zorunlu olarak göç eden ve İstanbul ilinde (Sultangazi, Sultanbeyli, Maltepe, Bağcılar ve Güngören) ikamet ederek çeşitli iş kollarında çalışan 6-15 yaş arası Suriyeli mülteci çocuklar oluşturmaktadır. Yaşları 6-15 arasında değişen, 62 erkek, 22 kız olmak üzere toplam 84 Suriyeli çocukla görüşme ve anket çalışması yapılmıştır. Araştırmanın verilerinin toplanmasında araştırmacı tarafından geliştirilen anket formu kullanılmıştır. Büyük bir kısmı kapalı uçlu sorulardan oluşan bu ankette, çalışan çocukların ve anne-babalarının sosyo- demografik özellikleri, barınma biçimleri, 66'sı kapalı ve 4'ü açık uçlu olmak üzere toplam 70 soru yer almaktadır. Anket formunda üç grup soru yer almıştır. Bunlardan birinci grup çalışan çocukların ve anne-babalarının sosyo-demografik özellikleri, barınma biçimleri, aynı hanede yaşayan kişi sayısı, sosyo-ekonomik duruma yönelik sorular sorulmuş, bu bağlamda araştırmada çocukları çalışmaya iten nedenlerin ve katılımcıların bu konudaki algılarının ortaya çıkarılması hedeflenmiştir. İkinci grupta çalışan mülteci çocukların, çalışma koşulları; çalıştıkları iş kolları, çalışma saatleri, aldıkları ücret miktarı, bağımlılık yapıcı maddeler kullanma, şiddete ve istismara maruz kalma, birlikte çalıştıkları kişilerle ilişkilerine ilişkin sorular yer almaktadır. Üçüncü grupta örneklemi oluşturan çocukların gelecek beklentilerine ilişkin sorular yer almaktadır. Türkçe bilmeyen örneklemin varlığını göz önünde bulundurarak soruların tamamı Arapça ya tercüme edilmiş ve anket esnasında Arapça ve Kürtçe tercüman bulundurulmuştur. Elde edilen veriler, SPSS İstatistik Programı (SPSS 23.00) ile analiz edilmiştir. Araştırmanın bulgularına göre, çalışan Suriyeli mülteci çocukların büyük kısmının düşük sosyo-ekonomik düzeydeki ailelerden geldikleri ve ailelerin de çoğunun son yıllarda Suriye'den güvenlik olayları nedeniyle göç ettikleri görülmüştür. Çocukların çoğunun çalışmaya başladıktan sonra okul başarılarının bu durumdan olumsuz etkilendiği veya eğitimden tamamen uzak kaldıkları tespit edilmiştir. Çalışma koşulları ele alındığında ise çocukların düşük ücretle ve uzun çalışma saatleriyle emek sömürüsüne maruz kaldıkları, işyerlerindeki temizlik koşullarının sağlıksız ve tehlike arz edebildiği, sokakta çalışanların ise çevredekiler tarafından şiddete maruz kalabildikleri ortaya çıkan bulgular arasındadır.

- **Tez 5)** "Suriyeli Sığınmacı Çocuk İşçilerin Psikososyal Sorunları ve Buna Yönelik Sosyal Hizmet Önerileri" (2019) **– G. Ceylan**

Ceylan (2019) yapmış olduğu yüksek lisans tez çalışmasında, sığınma ülkesi Türkiye olan çocuk işçilerin genel özelliklerinin, yaşadıkları psiko-sosyal sorunların, aile özelliklerinin, çalışma yaşamlarındaki durumlarının, yaşadıkları sorunların araştırılarak çalışan bir çocuk olarak çalışma durumunun kendi üzerindeki etkilerinin belirlenmesini amaçlamıştır. Araştırmanın örneklemini 15-18 yaş arasındaki toplam 20 Suriyeli sığınmacı çocuk isçi oluşturmaktadır. Veriler, araştırmacı tarafından geliştirilen yarı yapılandırılmış görüşme formu ile toplanmıştır. Yarı yapılandırılmış, görüşme formu, çalışma hayatına katılan sığınmacı çocukların çocuk isçilik ve sığınmacılık koşullarını anlamaya yönelik sekiz bölümden oluşmakta olup; Ankara'da ikamet etmekte olan Suriyeli sığınmacı çocukların göç, yerleşim ve istihdam süreçlerindeki sorunları araştırılmıştır. Görüşmeler çocukların kendilerini güvende ve rahat hissetmeleri için kendilerinin ve/veya aile üyelerinden birinin sürekli yararlandığı bir yer olan "Sığınmacılar ve Göçmenlerle Dayanışma Derneği Ankara Al-Farah Çocuk ve Aile Destek Merkezinde" Arapça tercüman eşliğinde gerçekleştirilmiştir. Elde edile veriler bilgisayara aktarılmış, ve nitel analizi kavramsal anlatı çözümlenmesi tekniklerinden biri olan Kategorik İçerik Perspektifi ile çözümlenmiştir. Ses kaydı alınarak çocukların görüşmelerdeki tutum, inanç, ve değerlerine ilişkin de gözlem yapılma fırsatı bulunmuş, olup; görüşmelerde birbirine benzer kavram ve temalar kümelendirilerek Microsoft Word ve MAXQDA programlarına aktarılmıştır. Suriyeli sığınmacı çocukların emek piyasasında karşılaştığı en büyük sorun kayıt dışı olmakla beraber uzun çalışma saatleri ve kısa tutulan mola süreleri olduğu ifade edilmiştir. Ayrıca uzun saatler çalışmalarına rağmen çocuklardan hiçbiri asgari ücrete yakın ücret almadığı da elde edilen sonuçlardan biridir. Yoksulluk ve ebeveynlerden birinin olmaması veya babanın hasta yahut çalışamayacak durumda olması ve annelerin de ataerkil düzenden dolayı dışarıda çalışamaması çocukların çalışma sebeplerinin başında geldiği tespit edilmiştir. Elde edilen sonuçlara göre çocukların eğitim seviyelerinin ve gelir düzeylerini düşük olduğu, otoriter aile yapısının olduğu ve ailenin tümünü ilgilendiren olaylarda karar verici tek kişinin baba olduğu görülmüştür.

- **Tez 6)** "Türkiye'de Çocuk İstismarı, Çocuk İstismarını Önleyici Sosyal Politikalar Ve Diyarbakır Örneği" (2019) **– İ. Aydın**

Aydın (2019) tarafından gerçekleştirilen yüksek lisans tezinde, çocuk istismarı ve ihmali konusunda ülkemizdeki genel durumu istatistiklerle anlatmak, Diyarbakır ilinde ortaokul düzeyinde olan çocuklara, Çocuk İstismarı Tanılama Anketi - Form 3 uygulanarak, çocukların çocuk istismarı - ihmali durumunun analizinin yapılması ve yurt dışında, ülkemizde pek çok kurum ve kuruluş, tarafından çocuk istismarı, ihmali konusunda uygulanan sosyal politikaları genel olarak anlatmak, toplumuzdaki bu konudaki duyarlılık ile önleyici bakış, açısının sağlanmasını oluşturmak amaçlanmıştır. Araştırmanın evrenini Diyarbakır ilinde okuyan 6., 7. ve 8. sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Çalışmaya toplam 401 öğrenci katılmıştır. Verilerin toplanmasında; öğrencilerinin sosyo-demografik bilgilerini içeren Kişisel Bilgi Formu ve "Çocuk İstismarı Tanılama Anketi – Tarama Formu 3" kullanılmıştır. Araştırmada elde edilen veriler SPSS 22.00 programıyla analiz edilmiştir. Çalışmadan elde edilen sonuçlara göre aileleri tarafından hiç umursanmayanların oranı erkek çocuklarda daha fazla olduğu tespit edilmiştir. Gelir düzeyi yüksek olan ailelerde fiziksel istismara maruz kalanların oranı daha düşük olurken orta ve düşük gelir düzeyine sahip olanlarda fiziksel istismara maruz kalanların oranının daha fazla olduğu tespit edilmiştir. Çalışmada kardeş sayısı ile duygusal istismar arasındaki ilişkiye de bakılmıştır. Buna göre kardeş sayısı 3'ten az olan çocukların daha fazla duygusal istismara maruz kaldığı sonucuna ulaşılmıştır.

- **Tez 7)** "Çocuk Sosyolojisi Kapsamında Farklı Çocukluk Deneyimleri" (2019) **– F. Koyuncu**

Koyuncu (2019) yapmış olduğu yüksek lisans tezinde öncelikli olarak çocuk ihmal ve istismarı konusunun ekonomik ve ailevi nedenlerini ortaya koymayı amaçlamıştır. Aynı zamanda ihmal ve istismara uğrayan çocuklara yönelik uygulanan danışmanlık sisteminde ailenin ve danışmanın görüşlerini ortaya koymak, çalışmanın amaçları arasında yer almaktadır. Çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden biri olan derinlemesine görüşme yöntemi kullanılmıştır. Ankara'nın Sincan ilçesinde ikamet edip çocuklarına ihmal ve istismar nedeniyle hakkında tedbir kararı alınan çocukların beraber yaşadığı 11 ebeveyn ile tedbir kararına göre görevlendirilen 10 danışmanla

çocuk ihmal ve istismarı konusunu incelemeye yönelik bir çalışmadır. Çalışma kapsamında 16 (ebeveyn 9, danışman 7) kadın ve 5 erkek (ebeveyn 2, danışman 3) katılımcı ile derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Çalışmadan elde edilen bulgulara göre fiziksel istismara uğramış çocukların çevresine ve kendisine zarar verebilecek eylemlerde bulunabildiği belirtilmiştir. Ayrıca çalışmaya dahil edilen ebeveynlerin gelir düzeyine bakıldığında çoğunluğun gelir düzeyinin düşük olduğu (2000 TL altı) ve devletten alınan yardımların yeterli olmadığı ifade edilmiştir. İhmal ve istismar olayına ebeveynlerin bakış açılarının da incelendiği bu araştırmada, ebeveynlerin bu tür olaylara karşı tepkili olduğu, bu durumu çocuğunun yaşamasından dolayı kendilerini suçlayan ebeveynlerin olduğu, olayı yaşamaları sebebiyle bu konuda bilinçlendikleri ve çocuklarına gerekli rehberliği yapmaya çalıştıkları belirtilmiştir. Danışmanların ihmal ve istismar hakkındaki görüşlerinden elde edilen bilgilere göre danışmanlar, ebeveynlerin ve çocukların ihmal ve istismar konusunda bilgilendirilmesi, eğitimlerin ve farkındalıkların artırılması gerektiğini ifade etmişlerdir. Yaptırımların ihmal ve istismarı önlemek için önemli olduğunu ve cezaların daha ağır hale getirilmesinin caydırıcı olacağı elde edilen sonuçlar arasındadır.

- **Tez 8)** "Türkiye'de Bireysel Sporlarda Çocuk İstismarı: Elit Sporcular Örneği" (2019) **– E. Çetin**

Çetin (2019) yapmış olduğu doktora tez çalışmasında çocuk ihmal ve istismarının spor ortamında nasıl inşa edildiğini ve bu inşa sürecini kolaylaştıran etmenlerin neler olduğunu belirlemeyi amaçlamıştır. Verilerin toplanmasında retrospektif bir yöntemle 18 yaşından büyük 36 elit sporcu ile görüşülmüş ve görüşmenin içeriği çocuk yaştaki deneyimler olmuştur. Bunun dışında alanda üç, uzman kişiyle konuya ilişkin bilgi ve tecrübelerini aktardıkları bireysel görüşmeler yapılmıştır. Elde edilen veriler analizi için içerik analizi ve betimsel analiz yapılmıştır. Elde edilen sonuçlara göre spor kurumları, beden ilişkilerinin ön plana çıkması ile risk taşımakta, başarı, rekabet ve performans gibi özellikleri nedeniyle çocukları istismara açık bir hale getirdiği tespit edilmiştir. Ayrıca çoğu katılımcının dövüşeceği branşta, sıklette, turnuvalarda karar verici konumda olmadığı tespit edilmiştir. Antrenör merkezli oluşturulmuş spor düzeni içinde çocukların karar alma süreçlerinde pasif ve kötü muamele konusunda çaresiz oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Spora özgü

mekânların istismarı ne derecede etkilediği incelendiğinde ise genelde kapalı mekânların toplumsal denetimden uzak oluşları nedeniyle cinsel istismarı kolaylaştırdığı sonucuna ulaşılmıştır. Çocukların maruz kaldığı istismara karşı genellikle sessiz kaldığı elde edilen tespitler arasında olmuştur.

- **Tez 9)** "0-10 Yaş Çocuk Cinsel İstismarının Sanal Medyadaki Yansıması" (2011) - **M. Kanak**

Kanak (2011) yapmış olduğu yüksek lisans tez çalışmasında, 0-10 yaş çocuk cinsel istismarının ülkemizdeki durumunu gözler önüne sermeyi amaçlamıştır. Araştırmanın örneklemini sanal medyadan seçilen "3" haber sitesinden "2006-20011" yılları arasındaki "0-10" yaş arasındaki çocuklara yönelik 69 cinsel istismar vakaları ve bu vakalarda kurban olarak bildirilmiş 74 çocuk oluşturmuştur. Derlenen her bir vakaya bilgi formu uygulanmış ve bu formların sonucu SPSS paket programı kullanılmıştır. Elde edilen sonuçlara göre mağduriyet yaşının giderek düştüğü, kız çocuklarının erkek çocuklara oranla daha fazla cinsel istismara maruz kaldığı saptanmıştır. Cinsel istismar vakalarının genelde açık alanlarda yaşandığı ve cinsel istismar türlerinden dokunma ile geçekleşen eylem türünün daha fazla olduğu tespit edilmiştir. Mevsimler arasında kısmen de olsa vaka sayısında farklılık olduğu görülmekle birlikte en fazla vakanın sonbaharda gerçekleştiği sonucuna ulaşılmıştır.

- **Tez 10)** "Cinsel İstismarın Yasal Sürecinin, Maruz Kalanlar, Ebeveynler Ve Profesyoneller Açısından Ekolojik Sistem Yaklaşımına Göre İncelenmesi" (2017) **– F. Paslı**

Paslı (2017) yapmış olduğu doktora tez çalışmasında, cinsel istismarın yasal sürecini cinsel istismarı deneyimleyen çocukların, ebeveynlerin ve profesyonellerin gözünden anlamak ve cinsel istismar olgusunu çok yönlü analiz etmeyi amaçlamıştır. Çalışmada nitel yöntem ve teknikler kullanılmıştır. Araştırmanın özneleri; cinsel istismara uğradığı için Gazi Üniversitesi Çocuk Koruma Merkezi'ne başvuran ya da yönlendirilen, adli bildirimi yapılmış ve yasal süreci ve psikiyatrik tedavisi tamamlanmış olan, değerlendirme tarihinde yaş aralığı 13-18 yaş arasında ve zihinsel engeli olmayan 10 çocuk, 11 anne ve sağlık alanında, çocuk koruma alanında, çocuk adalet sisteminde görev yapan 12 (avukat, hâkim, savcı, çocuk psikiyatristi, sosyal hizmet uzmanı, psikolog) profesyoneldir. Araştırmanın verileri fenomenolojik

yaklaşıma uygun olarak, çocuklar, anneler ve profesyonellerle yapılan derinlemesine görüşmeler ve gözlem yoluyla toplanmıştır. Yapılan derinlemesine görüşmelere ait ses kayıtları, analiz edilmeyi bekleyen veri kaynakları olup, veri oluşturma sürecinde elde edilen veriler nitel veri analizi programı olan MAXQDA 11 ile analiz edilmiştir. Elde edilen sonuçlara göre, çocuktaki zihinsel yetersizlik, ergenlik dönemine ilişkin sorunların cinsel istismara uğramada risk faktörü oluşturabildiği; cinsel istismardan sonra ise özkıyım, bazı becerilerde gerileme gibi davranışlar görülebileceği ve bütün bunların da aslında gelişim dönemlerine uygun olabileceği; mikro sistemde cinsel istismarın ortaya çıkmasında en etkili ve en önemli kişinin anne; ikinci önemli kişinin ise öğretmen olduğu; çocuğa yönelik cinsel istismarda bulunanların herhangi bir ayırıcı ve tanımlayıcı özelliğinin bulunmadığı ifade edilmiştir. Ekzo sistemde polisin hem çocuklara hem de annelere yönelik daha çok olumsuz tutum ve davranışlarda bulunduğu tespit edilmiştir. Aynı zamanda cinsel istismara uğrayan çocuğun yasal süreç işlemlerinde yer alan profesyonellerin çoğunun (savcı, hâkim, hekim, uzman) çocuk odaklı bakış açısına sahip olmadığı ve bu işlemlerinin daha çok bürokratik bir süreç olarak değerlendirilmekte olduğu saptanmıştır.

- **Tez 11)** "Çocuklarda Cinsel İstismar (Gazete Haberleri Üzerinden Sosyolojik Bir Bakış)" (2017) **- A. Güldeste**

Güldeste (2018) yapmış olduğu yüksek lisans tez çalışmasının amacı, çocuklara yönelik cinsel istismar vakalarının haberlerde nasıl sunulduğu, etik kurallara riayet ve medyanın toplumun üzerindeki etkilerinin değerlendirilmesidir. Çalışmada 6 gazetenin 2017 yılının 6 aylık dönemde yayımlamış olduğu "çocuk cinsel istismarı" konulu (115 veri) haberlere yer verilmiştir. Araştırma kapsamında haberin dili, kullanılan fotoğraflar ve başlıklarda çocuğun ve istismarcının kişisel hak ve özgürlükleri, meslek ahlakı ve etik kaygıları riayet hususları üzerinde durulmuştur. Araştırmada içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. Gazetelerinden elde edilen cinsel istismar haberleri oranı SPSS 22.0 paket programı ile çıkartılmıştır. Elde edilen nicel sonuçlar, nitel sonuçların yorumlanmasında dayanak oluşturmuştur. Gazeteler çocuğa yönelik bütün istismar türlerini haberleştirirken "cinsel istismar" konulu haberlere yoğunlaştığı ve bu haberlerde de etik kurallarından uzak, ticari ve magazinsel haber şeklinde yapıldığı tespit edilmiştir. Söz konusu haberler başta görsel kullanımı ve haber başlıklarının seçimi konusunda ahlaki yönden zafiyetler içerdiği, mağdur ve

ailesinin kişisel hak ve özgürlüklerini kısıtlayıcı nitelikte olduğu saptanmıştır. Araştırmanın sonuçlarına göre; cinsel istismar haberlerinde genellikle istismar mağdurunun kız çocukları, istismarcının ise çocukların tanıdığı bir erkek olduğu tespit edilmiştir. İstismarcıların en çok ön lisans ve lisans mezunu oldukları, toplu istismar vakalarında genellikle eğitimli kişilerin (idareci, öğretmen, kuran kursu öğretmeni) istismarcı olduğu, eğitim durumları ve mesleklerinin aldıkları cezada etkili olduğu, genellikle eğitim düzeyi yüksek istismarcıların tutuksuz yargılandıkları veya "iyi hal indiriminden" faydalandıkları ifade edilmiştir.

- **Tez 12) –** "Çocuk Yaşta Evliliklerin İhmal Ve İstismar Kapsamında Değerlendirilmesi: 2016 Yılı Ağrı Örneği" (2018) **– M. Boğucu**

Boğucu (2018) yapmış olduğu yüksek lisans tez çalışmasında, çocuk evliliklerin çocuklar üzerinde yapmış olduğu hak ihlallerini ve yaşatmış olduğu durumları ihmal ve istismar kavramları üzerinden açıklanmaya çalışmıştır. Araştırmanın evrenini Ağrı ilinde; 18 yaşın altında evlenen 17 kadın katılımcı üzerinden, nitel araştırmanın derinlemesine görüşme tekniği kullanılarak yapılmıştır. Araştırmada, elde edilen bulguların çözümlenmesinde betimsel analiz yaklaşımı kullanılmıştır. Bu evliliklerin hem hak ihlallerinin hem de ihmal ve istismarın nedeni ve sonucu olduğu ifade edilmiştir. Bu evliliklerin toplumuzda bu kadar yaygın ve meşru olmasında; gerek ulusal hukuk sisteminde olan yasaların uyuşmazlığı gerekse de bu evliliklere ataerkil bakışın yaratmış olduğu kültürel sistemin etkileridir. Bu evlilikler çocuk haklarına aykırı ve çocuğun fiziksel, cinsel ve duygusal gelişimine ket vurmakta olduğu saptanmıştır.

- **Tez 13** "Cinsel İstismara Uğramış Ve Uğramamış 12-18 Yaşarası Çocukların Anne Baba Tutumları Ve Aile işlevselliklerinin Değerlendirilmesi" (2019) - **S. Ünal**

Ünal (2019) yapmış olduğu yüksek lisans tez çalışmasında, cinsel istismara uğramış 12-18 yaş arasındaki çocukların, anne baba tutumlarının ve aile işlevselliklerinin kontrol grubu ile karşılaştırılarak değerlendirilmesi amaçlamıştır. Çalışma cinsel istismara uğramış 12-18 yaş arası 98 (olgu) çocuk ve onların yaş ve cinsiyet olarak benzeri olan 196 (kontrol) çocuk ile yapılan nicel bir araştırmadır. Veri toplama aracı olarak aile değerlendirme ölçeği, anne baba tutum ölçeği ve sosyo-

demografik anket formu ve cinsel istismara özgü bilgi formu kullanılmıştır. Araştırmadan elde edilen veriler bilgisayar ortamında SPSS for Windows 25.0 ve Stata 14.0 programı aracılığıyla işlenmiş ve çözümlenmiştir. Çocuğun içinde bulunduğu aile işlevselliğinin sağlıksız olması ve çocuğu yetiştiren ebeveynlerin tutumunun otoriter olması çocuğun cinsel istismara uğrama riskini artırdığı sonucuna ulaşılmıştır.

- **Tez 14)** "Erken Yaş Evliliklerinin "İstismar" Bağlamında Değerlendirilmesi" (2019) – Ş.S. Kaya

Kaya (2019) yapmış olduğu yüksek lisans tez çalışmasında amaç, çalışma, kültürel formlar içerisinde yer alma alışkanlığından hareketle yaygınlaşan, ailevi baskılar, ekonomik yoksulluklar nedeniyle ya da ailenin zoruyla bir anlamda sözde evlilik olan erken yaş evlilikleri aslında aile kurumuna dönük gerçek bir evlilik olmadığını ortaya koymak ve konuyu istismar boyutunda değerlendirmeye çalışmaktadır. Bu bağlamda erken yaş evliliklerin aslında kültürel bir anlam taşımaktan öte toplumsal bir sorun olduğuna dikkat çekmektir. Çalışmanın evrenini Aydın'ın daha çok Roman (çingene) yerleşimleri olarak bilinen Efeler ilçesine bağlı Kocagür ve Ilıcabaşı Mahallesi ile İncirliova ilçesi Acarlar mahallesinde erken yaşta evlilik gerçekleştirmiş, 33 çocuk gelin ve damat ile görüşülmüştür. Ancak yalızca 15 kız ve 5 erkek olmak üzere toplam 20 kişi araştırmanın örneklemini oluşturmuştur. Veriler yüz yüze görüşme tekniği ile gerçekleştirilmiştir. Toplam 42 farklı soruya verilen cevaplar 9 ana başlıkta toplanarak değerlendirilmeye çalışılmıştır. Çalışmadan elde edilen sonuçlara göre aile içerisinde öğrenilen kalıpların kendilerinden sonra gelen kuşağa aktarıldığı, ailelerin baskısı ile erken yaşta erkek ya da kız çocukları fark etmeksizin gerçekleştirilen arada resmi nikah bağlayıcılığı olmayan birlikteliklerin evlilik olarak nitelendirilmekte oldukları tespit edilmiştir.

- **Tez 15)** "Çocuk İstismarı Haberleri Bağlamında Çocukluğun İnşası; Gazete Haberleri Örnekleri" (2019) – **A. Çevik**

Çevik (2019) yapmış olduğu yüksek lisans tez çalışmasında, çocuğa yönelik gerçekleşen suç olarak cinsel istismarın, toplumun içinde çocukluğu her alanda kuşatarak özne olarak onu inşa eden siyasi yapı, ekonomi, din, kültür gibi etmenlerin cinsel istismara bakış açısını nasıl etkilediğini ve gazete haberleriyle birlikte nasıl bir söylemi oluşturduğunu incelemesi amaçlanmıştır. Hürriyet Gazetesi, BirGün Gazetesi,

Yeni Şafak Gazetesi, Yeni Akit Gazetesi olmak üzere toplam dört gazete üzerinden çocuk cinsel istismarı haberlerinin "eleştirel söylem analizi" ile incelenerek çocuk cinsel istismarının gazete haberleri yoluyla nasıl aktarıldığının araştırılması hedeflenmiştir. 2016 yılı Mart- Mayıs aylarını içeren baskılarında yer alan çocuk cinsel istismarı vakalarına ilişkin toplam 210 haber inceleme kapsamına alınmıştır. Gazete haberleri güncel olayları yazarken siyasi iktidarın hâkim görüşüne ya da ona karşı bir yazım tarzı ile eleştirel bir tutum sergilediği incelenen haberlerde tespit edilmiştir. Gazete yazıları temel sorunun üzerine eğilmeden karşılıklı olarak meseleyi failin kişiliğine, dini inanışına veya kimliğine çektiği saptanmıştır. Kendisini muhafazakâr olarak adlandıran ve bu doğrultuda haber yapan Yeni Şafak ve Yeni Akit'in çocuğu ikincil ve bağımlı gören paradigmaya yakın olduğu tespit edilmiştir. Daha azınlık gruba hitap eden BirGün 'ün çocukları ve çocuklar ile ilgili sorunları daha çok ele aldığını görülmüştür. Hürriyet gazetesinin ise, çocuk ve çocuklukla ilgili sorunlara sıklıkla yer verdiği ancak çocuğun mahremiyetine ve haber diline yeterli önemi vermediği tespit edilmiştir.

- **Tez 16)** "Çocuk Cinsel İstismarının Sosyolojik Analizi (Malatya Çocuk İzlem Merkezi Uygulaması)" (2020) **– Y. Aksüt**

Aksüt (2020) yapmış olduğu yüksek lisans tez çalışmasında, çocuk cinsel istismarının yaşanmasında yalnızca bireysel patolojik durumlar değil aynı zamanda bu suça neden olan sosyal, ekonomik, kültürel ve ailesel koşulları ele almak ve hangi sosyal yapı ve ilişkilerin bu suça neden olduğunu ortaya çıkarmayı amaçlamıştır. Çalışma hem nitel hem de nicel yöntemler kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Çalışma kapsamında 2015 ile 2019 yılları arasındaki süreçte Malatya Çocuk İzlem Merkezi'nde (ÇİM) kayıt altında bulunan 678 mağdur çocuğun vaka dosyaları içerik çözümlemesine tabi tutulmuştur. Araştırma kapsamında, Çocuk İzlem Merkezindeki dokümanların içeriğinin incelenmesi ve araştırmanın teorik çerçevesindeki bilgiler ışığında hazırlanan soru kâğıdındaki nicel veriler, SPSS 24.0 paket programı yardımıyla tablo haline dönüştürülmüştür. Elde edilen bulgular tablolarda frekans ve yüzdelik dağılımlar şeklide verilmiş ve değişkenler arasındaki ilişkiler ki- kare yöntemi kullanılarak analiz edilip yorumlanmıştır. Soru kâğıdının boş kenarlarına el ile tutulan notlar ise oluşturulan tablolar ile birlikte aktarılmış ve yorumlanmıştır. Elde edilen sonuçlara göre çocuk cinsel istismar vakalarının yıldan yıla artış gösterdiği ve

kız çocuklarının erkek çocuklara göre daha fazla cinsel istismara uğradığı tespit edilmiştir. Ayrıca hem kız hem de erkek çocukları damgalanmamak için cinsel istismarı saklama eğiliminde oldukları saptanmıştır. Araştırma kapsamında her yaş grubundan çocukların cinsel istismara maruz kalabileceği ancak 12- 18 yaş arası ergenlik çağındaki çocuklar daha fazla cinsel istismara maruz kaldığı görülmüştür. Cinsel istismar mağduru çocukların ailelerinin baskıcı ve muhafazakâr yaşam tarzlarından dolayı okula gönderilmediği hatta istismarı uygulayan kişinin "baba" olduğu vakalarda mağdur kız çocuğunun sokağa bile çıkmasına izin verilmediği ifade edilmiştir. İstismarcıların sağlıklı ve normal bir yaşayış tarzı sürdürmekte olduğu ve çoğunlukla çocuğun sosyal çevresinden tanıdığı biri olduğu saptanmıştır. Kent-kır ayrımı gözetmeksizin bütün yerleşim birimlerinde cinsel istismar vakalarının görüldüğü tespit edilmiştir. Çekirdek aile yapısına sahip, gelir düzeyi düşük, madde veya alkol bağımlılığının olduğu ailelerde çocukların daha fazla cinsel istismara uğradıkları sonucuna ulaşılmıştır.

- **Tez 17)** " Bir Hak İhlali Olarak Çocuk Cinsel İstismarı Üzerine Sosyolojik Bir İnceleme: Diyarbakır Örneği" **E.S. Demir**

Demir (2021) yapmış olduğu yüksek lisans tez çalışmasında, Diyarbakır'da meydana gelen çocuk cinsel istismarı vakalarının, gerekçeli yerel mahkeme kararlarına ait dokümanların incelenmesi yöntemiyle sosyolojik analizini yapmayı amaçlamıştır. Diyarbakır ilinde 2014-2017 yılları arasında resmi sonuca ulaşmış 20 adet gerekçeli yerel mahkeme kararı, çocuk hakları literatürü temelinde doküman incelemesine tabi tutulmuştur. Çalışmaya dahil edilen 20 dokümanın hepsinde failleri erkekler oluşturmaktadır. Faillerin 5'i evli, 20'si ise bekâr erkeklerdir. Mağdur cinsiyetleri dikkate alındığında kız çocuklarının erkek çocuklara oranla daha fazla istismara maruz kaldığı saptanmıştır. Toplam 23 mağdur bulunmaktadır. Mağdurların 7'si erkek, 16'sı ise kız çocuklarından oluşmaktadır. Faillerde en yüksek yaş 62 iken en düşük yaş ise 12 olduğu ve ağırlıklı yaş aralığının 12-18 olduğu tespit edilmiştir. Failin 12 yaşında olduğu vakada mağdurun yaşı 7, failin 62 yaşında olduğu vakada ise mağdurun 4 yaşında olduğu görülmüştür. İstismarcının çoğunlukla mağdurun tanıdığı ve güvendiği kişiler olduğu ifade edilmiştir. Cinsel istismar vakalarında önceki yıllara göre artış yaşandığı ulaşılan sonuçlar arasındadır.

- **Tez 18)** "Çocuk Cinsel İstismarı Ve Medya: Türk Realite Programlarının Eleştirel Söylem analizi" **B. Eker**

Eker (2022) yapmış olduğu yüksek lisans tez çalışmasında, Türk Realite programlarında işlenen çocuk istismarı vakaları, ensest ve pedofili bağlamında irdelenerek, istismar vakalarına yönelik Türkiye'nin toplumsal yapısı bağlamında bir eleştirel söylem analizi ve değerlendirmesi amaçlanmıştır. Bu çalışmanın yöntemi, nitel araştırma yöntemlerinden içerik analizi ve eleştirel söylem analizidir. Elde edilen bulgulara göre programa konu olan vakalarda istismarcı kişinin genellikle mağdurun yakın çevresinden ve beklenmedik kişilerin olduğu ve yine bu kişilerin bu amaçlarını gerçekleştirmek için uygun zamanı bekledikleri tespit edilmiştir. Medyanın bazı yönleriyle çocuk istismarına hizmet ettiği durumlar olsa da bir diğer işlevi de bu sorunların ortaya çıkaran, görünür hale getiren araç olduğu ifade edilmiştir. Ayrıca yayına ilk başlanılan zaman ile son yayın arasında vakaların ciddi sayıda azaldığı belirtilmiştir.

2.5.3. Çalışmaların Temalarına İlişkin Bulgular

Çalışmanın bu bölümünde, araştırmaya dahil edilen 18 lisansüstü çalışmadan elde edilen bulgular ışığında Türkiye'de yaşayan çocukların maruz kaldığı istismara yönelik bulgular, içerik analizi yöntemi ile irdelenecektir. Bu doğrultuda analize dahil edilen lisansüstü çalışmalar, çocuk istismarının türlerine göre kategorilere ayrılmış ve lisansüstü tezlerden elde edilen bulgular benzerlik ve farklılıklarla yorumlanmıştır.

Çalışmaya dahil edilen 18 lisansüstü çalışmada en fazla cinsel istismar (11 tane) konusunun çalışıldığı, ikinci sırada ekonomik istismar (4 tane) konusunun ele aldığı tespit edilmiştir.

Lisansüstü tezlerin analizi sonucunda belirlenen kategoriler aşağıda yer almaktadır:

- Ekonomik İstismar Konusunda Yapılmış Lisansüstü Tezler ve Bulguları
- Cinsel İstismar Konusunda Yapılmış Lisansüstü Tezler ve Bulguları
- Fiziksel İstismar Konusunda Yapılmış Lisansüstü Tezler ve Bulguları
- Duygusal İstismar Konusunda Yapılmış Lisansüstü Tezler ve Bulguları
- Çocuk İhmali Konusunda Yapılmış Lisansüstü Tezler ve Bulguları

2.5.3.1. Ekonomik İstismar Konusunda Yapılmış Lisansüstü Tezler ve Bulguları

Yapılan analiz sonucunda, ekonomik istismar konusu bağlamında "çalışan çocuklar" üzerine çalışmaların yapıldığı görülmüştür. Araştırmaya dahil edilen ekonomik istismar konusundaki çalışmaların tamamı (Dikmen 1998; Osan 2009; Acar Yurtman 2017; Ceylan 2019) görüşme tekniğini kullanmıştır. Araştırma sonuçlarına göre çocukların küçük yaşta işe başlamalarındaki temel nedeninin "yoksulluk ve maddi yetersizlikler" olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Dikmen 1998; Osan 2009; Acar Yurtman 2017; Ceylan 2019). Çocuk işçiliği sorunun altında yatan bir diğer önemli neden ise ailenin kültürel değerleri olarak tespit edilmiştir. Çocukların küçük yaşlarda çalışmalarının aileler tarafından normal karşılandığı sonucuna ulaşılmıştır. Özellikle çocukların, hayvancılık ve tarımsal üretimde faaliyet göstermeleri olağandır ve kent yaşamına geldiklerinde de inşaat ve sanayi alanında çalışmalarında bir sakınca görülmediği tespit edilmiştir (Dikmen 1998; Osan 2009). Dikmen (1998) bu durumun, "ekonomik bir zorunluluk olduğu kadar kültürel yapının da bir parçası" olduğunu ifade etmiştir.

Çalışan çocukların aile yapılarına bakıldığında genellikle çok çocuklu, anne-baba eğitim seviyesinin ve ailenin ekonomik gelirinin düşük olduğu çalışmalardaki ortak sonuçlardan biridir (Dikmen 1998; Osan 2009; Acar Yurtman 2017; Ceylan 2019). Gelir düzeyleri düşük olan ailelerin sahip olduğu maddi olanakların yetersiz olması nedeniyle özellikle erkek çocukların kız çocuklarına kıyasla daha erken yaşlarda çalışmaya başladığı tespit edilmiştir (Dikmen 1998; Osan 2009). Erkek çocukların babasının/annesinin çalışamıyor/çalışmıyor olması veya vefat etmesi gibi durumlarda evi geçindirme rolünü üstlendiği, kız çocukların ise ev içinde ikinci anne rolünü üstlendiği görülmüştür (Dikmen 1998; Osan 2009; Acar Yurtman 2017; Ceylan 2019). Yasalar gereği 15 yaşın altında olan çocukların çalışması yasak olmasına rağmen yapılan araştırmalara bakıldığında çocuklarda çalışmaya başlama yaşı ortalama olarak 13 yaş olduğu tespit edilmiştir (Dikmen 1998; Osan 2009). Bu durum çocuklar üzerinde fiziksel, bilişsel ve ruhsal bakımdan derin yaraların oluşmasına neden olmaktadır. Örneğin Osan'ın çalışan çocuklar üzerine 2009 yılında yaptığı araştırmada, çalışmaya katılan çocuklardan biri daha 20 yaşına gelmeden "romatizma ve bel ağrılarına" sahip olduğunu belirtmiştir. Ayrıca çocukların uzun çalışma

saatlerinde çalıştırıldığı dolayısıyla eğitimlerinin aksadığı hatta bu sebeple çoğunun okulu bıraktıkları tespit edilmiştir. Bu nedenle çalışan çocukları büyük çoğunluğunun eğitim seviyesinin düşük olduğu görülmüştür. Ayrıca çalışan çocukların tamamı uzun saatler ağır şartlarda çalışmasına rağmen emeklerinin karşılığı olan ücreti alamadığı gibi haftada sadece bir gün tatil yapabildiği aylık izin kullanamadığı tespit edilmiştir (Dikmen 1998; Osan 2009; Acar Yurtman 2017; Ceylan 2019).

Sonuçlar arasında çocukların uzun süre aynı iş yerinde çalışmadığı farklı işlerde çalıştığı tespit edilmiştir. Çocukların farklı işlerde çalışma nedeni olarak iş verenin çocuğa yönelik istismarı uygulanma sıklığının çocuğun çalışma hayatı devam ettiği sürece uygulandığı ve bu nedenle de çocuğun işten ayrıldığı sonucuna ulaşılmıştır (Dikmen 1998; Osan 2009; Ceylan 2019). Bu durum çocuğun sadece ekonomik olarak emek istismarına değil fiziksel ve duygusal istismara da maruz kaldığı göstermektedir. Fiziksel ve duygusal istismar dahilinde çocukların yüksek bir oranı azarlandığını, oldukça yüksek oranı hakarete maruz kaldığını, rencide edici kötü kelimelerin kullanıldığı azımsanmayacak bir kısmının ise dayağa maruz kaldığı tespit edilmiştir (Dikmen 1998; Osan 2009; Acar Yurtman 2017; Ceylan 2019).

Göçmen çocuklar üzerine yapılan çalışmalarda da benzer sonuçlar elde edilmiştir. Ortalama 14-15 yaşlarında (Acar Yurtman 2017) çocukların çalışmaya başladığı ve çalışma nedeninin maddi sorunlardan kaynaklı olarak mecburiyetten olduğu görülmektedir (Acar Yurtman 2017; Ceylan 2019). Ayrıca aile üyelerinin kalabalık olması da çocukların çalışmaya iten başlıca nedenler arasında yer aldığı sonucuna ulaşılmıştır. Sokakta çalışan göçmen çocukların anne babalarının eğitim seviyelerinin düşük olduğu hatta Acar Yutman (2017)'ın yaptığı çalışmada Suriyeli göçmen çocukların çoğunun babalarının herhangi bir eğitim kurumundan mezun olmadığı tespit edilmiştir. Suriyeli çalışan çocukların çalıştıkları yerde izin alamadıkları, çalışma saatleri içerisinde kısa mola verebildikleri ve bu molada da kişisel ihtiyaçlarını karşıladıkları ve haftanın her günü çalıştıkları sonucuna ulaşılmıştır (Acar Yurtman 2017; Ceylan 2019).

2.5.3.2. Cinsel İstismar Konusunda Yapılmış Lisansüstü Tezler ve Bulguları

Cinsel istismar konusunda bu araştırmaya dahil edilen lisansüstü çalışmalara bakıldığında veri toplama araçlarının farklılaştığı ve cinsel istismarın farklı boyutlarıyla ele alındığı tespit edilmiştir. Bu çalışma dahilinde, Dağdelen (2011), Boğucu (2018) ve Kaya (2019) erken yaşta evlilik konusunu; Kanak (2011), Güldeste (2018) ve Çevik (2019) çeşitli haber sitelerinde yayınlanan cinsel istismar konusunda yapılmış haberleri; Eker (2022) Türk realite programlarını; Aksüt (2020) Malatya Çocuk İzlem Merkezi'ndeki vaka dosyalarını; Demir (2021) Diyarbakır'da meydana gelen gerekçeli yerel mahkeme kararlarına ait dokümanları; Ünal (2019) cinsel istismara uğramış ve uğramamış çocukları karşılaştırmalı olarak ve Paslı (2017) cinsel istismara uğramış çocuklara karşı yasal süreçte ebeveynlerin ve profesyonellerin tutumlarını incelemiştir.

Yapılan analiz sonucunda araştırmaya dahil edilen lisansüstü çalışmalarda cinsiyet açısından cinsel istismar olgusunun çoğunlukla kız çocuklarına uygulandığı ifade edilse de erkek çocuklarının da oranının az olamadığı vurgulanmıştır (Boğucu 2018; Kaya 2019; Kanak 2011; Güldeste 2018; Eker 2022; Aksüt 2020; Demir 2021; Ünal 2019; Paslı 2017). İstismara maruz kalan çocukların yaşlarına bakıldığında çoğunlukla 12-18 yaş aralığındaki çocukların cinsel istismara uğradıkları ifade edilmiştir (Aksüt 2020; Güldeste 2018). Erkek çocukların 11 yaş altı dönemde diğer yaş gruplarına göre daha fazla istismara maruz kaldığı, kız çocukların ise yaşları büyüdükçe daha fazla cinsel istismara maruz kaldığı tespit edilmiştir (Demir 2021). Ayrıca çocuk cinsel istismarında mağduriyet yaşının giderek düştüğü belirtilmiştir (Aksüt 2020). Kanak'ın 2011 yılında yaptığı çalışmada 1.5 aylık bir bebeğin cinsel istismara maruz kaldığı tespit edilen sonuçlar arasındadır. Çocuk cinsel istismar vakalarının yıldan yıla artış gösterdiği ifade edilmektedir (Aksüt 2020; Demir 2021). Sonuçlar arasında hem kız çocuklarının hem de erkek çocukların uğradığı cinsel istismarı saklama eğiliminde olduğu tespit edilmiştir (Aksüt 2020).

Çocuğa yönelik cinsel istismarda bulunanların herhangi bir ayırıcı ve tanımlayıcı özelliğinin bulunmadığı (Paslı 2017), istismarcıların çok büyük bir kısmının sağlıklı ve normal bir yaşayış tarzı sürdürdüğü (Aksüt 2020), en çok ön lisans

ve lisans mezunu oldukları, toplu istismar vakalarında genellikle eğitimli kişilerin (idareci, öğretmen, kuran kursu öğretmeni) istismarcı olduğu (Güldeste 2018), çoğunun evli erkeklerden oluştuğu (Demir 2021) sonucuna ulaşılmıştır. İstismarcıların 17-60 yaş arası erkek olduğu görülmüştür (Güldeste 2018). Demir'in 2021yılında yapmış olduğu çalışmada istismarcının en yüksek yaşı 62 iken en düşük yaşı ise 12 olduğu, istismarcının 12 yaşında olduğu vakada mağdurun 7 yaşında olduğu, istismarcının 62 yaşında olduğu vakada ise mağdurun 4 yaşında olduğu ifade edilmiştir. Ayrıca istismarcının daha çok aile dışından çocuğun sosyal çevresinden tanıdığı biri olduğu tespit edilmiştir (Ünal 2019; Demir 2021; Aksüt 2020; Güldeste 2018; Eker 2022). İstismarcıların içine kapanık, aile ilişkileri ve iletişim becerileri zayıf çocukları seçtiği, tehdit ve oyun ile çocuğu istismar ettiği ve ortaya çıkma ihtimalini düşünmeyerek istismarı tekrarladıkları ve başka çocuklara da istismarda bulundukları ifade edilmiştir (Güldeste 2018).

Cinsel istismarın ortaya çıkmasında en etkili ve en önemli kişinin anneler olduğu ve ikinci önemli kişinin ise öğretmenler olduğu belirtilmiştir (Güldeste 2018; Ünal 2019). Çocuk istismarı ve ihmalinin bütün sosyo-ekonomik düzeydeki ailelerde görüldüğü (Ünal 2019) ancak dar gelirli ve madde veya alkol bağımlılığının olduğu ailelerde daha sık istismar vakalarının yaşandığı ifade edilmiştir (Aksüt 2020; Ünal 2019). Ayrıca istismara maruz kalmış çocukların ebeveynlerinin eğitim seviyesinin ve annelerinin yaşının düşük olduğu tespit edilmiştir (Ünal 2019).

Çalışma sonuçlarında kent ve kır ayrımı gözetmeksizin bütün yerleşim yerlerinde görüldüğü tespit edilmiştir (Aksüt 2020). Araştırmada yer alan toplu istismar vakalarında çocuklar okul, kuran kursu, yurt gibi uzun süreli vakit geçirdikleri, toplu kullanım alanlarında istismara uğrarken, istismarcıları ise idareci, öğretmen ve akranları olan okul arkadaşlarıdır (Güldeste 2018).

Aile yapıları incelendiğinde ebeveynlerin otoriter bir tutum sergilediği ailelerde yetişen çocuğun cinsel istismara uğrama riskini artırdığı ifade edilmiştir (Ünal 2019). Başka bir çalışmada ise mağdur çocukların ailelerinin baskıcı ve muhafazakar yaşam tarzlarından dolayı çocuklarını okula göndermediği (Aksüt 2020), okul hayatına devam eden cinsel istismar mağduru çocukların ise okul başarısının düşük olduğu tespit edilmiştir (Ünal 2019). Ünal 2019 yılında yaptığı çalışmada anne

babası boşanmış ya da tek ebeveynle/akrabayla yaşayan çocukların cinsel istismara maruz kalmasını artırdığını ifade ederken Aksüt'ün 2020 yılında yaptığı çalışmada aile yapılarının cinsel istismar için bir risk faktörü olmadığı ve çekirdek aile yapısında yetişen çocukların cinsel istismara daha fazla maruz kaldığı belirtilmiştir.

İhmalkar ebeveynlerin, çocuğun cinsel istismarı için bir risk faktörü olduğu (Aksüt 2020), çocuktaki zihinsel yetersizliğin ve ergenlik dönemine ilişkin sorunların cinsel istismara uğramada risk faktörü oluşturabildiği (Paslı 2017) sonucuna ulaşılmıştır.

Sigara, alkol ya da uyuşturucu kullanan çocukların cinsel istismara uğrama riskinin arttığı, çalışan çocukların daha fazla cinsel istismara uğradığı (Ünal 2019), çocuklara yönelik cinsel istismar türlerinden dokunma ile geçekleşen eylem türünün daha fazla olduğu (Kanak 2011; Ünal 2019) ve bu olayların genelde açık alanlarda yaşandığı (Kanak 2011; Demir 2021) ifade edilmiştir.

Çocuk cinsel istismarıyla ilgili yayınlanan haberlerde çocuğun mahremiyetine ve haber diline yeterli önemin vermediği (Çevik 2019; Güldeste 2018)ancak bu sorunların ortaya çıkmasında ve yaşanan olayların görünür hale gelmesinde önemli bir araç olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Eker 2022).

Erken yaşta evlilik konusunda yapılan tezlere bakıldığında çocukların sadece cinsel istismara değil duygusal istismara, fiziksel istismara ve ihmale maruz kaldığı, toplumumuzda yaygın olduğu, yapılan evliliklerin çocuk haklarına ve kadın haklarına aykırı olduğu, kız çocukların erkek çocuklara göre daha erken yaşlarda evlendirildiği, kız çocukların gelin geldikleri evde fiziksel, duygusal ve cinsel istismara maruz kaldıkları çalışmalardan elde edilen ortak sonuçlardır (Dağdelen 2011; Boğucu 2018; Kaya 2019).

Erken yaşta evlendirilen çocukların eğitim seviyesinin oldukça düşük olduğu, çocukların çoğunun ya hiç okula gönderilmediği ya da ilkokuldan sonra okuldan alındığı (Dağdelen 2011; Boğucu 2018) ve benzer durumun çocukların ebeveynleri içinde geçerli olduğu görülmüştür (Dağdelen 2011). Başka bir ortak nokta da bu evlilikleri gerçekleştiren kadınların hepsinin annesinin de çocuk yaşta evlendirilmiş olduğudur (Dağdelen 2011; Boğucu 2018; Kaya 2019). Aile yapısına bakıldığında erken yaşta evlendirilen çocukların geniş aile yapısı içinde aile büyükleriyle bir arada

yaşadığı tespit edilmiştir (Boğucu 2018). Ayrıca erken yaşta evlenmiş olan çocukların aile içinde yaşanan şiddet ve istismar olaylarını saklama eğiliminde olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Dağdelen 2011).

Erken yaşta kız çocuklarının evlenebilmesi için kızın yaşının ailesi tarafından büyütülmesi veya nüfusa büyük yazılması ya da resmi nikah için kızın hamile kalana kadar bekletildiği ve kızların çocuk yaşta olmasına rağmen resmi nikah işlemlerinde sorun çıkmaması için yapılan yaygın bir yöntem olarak görülmektedir (Boğucu 2018).

Ailelerin küçük gelin istemesindeki nedenlerin başında itaatin ve uyumun sağlanmasının kolay olması gelmektedir (Boğucu 2018; Kaya 2019). Kaya'nın 2019 yılında çingene mahallesinde yapmış olduğu çalışmada en küçük 11 yaşındayken evlendirilmiş bir kız çocuğunun 20 yaşında erkekle evlendirildiği ifade edilmiştir.

Kız çocuklarını erken yaşta evlendirmelerinde önemli olan faktörün başlık parasının bir gelenek haline gelmiş olduğudur (Dağdelen 2011; Boğucu 2018; Kaya 2019). Ayrıca iyi aileye gelin gitmek veya iyi aileden kız almak ailelerin bulunduğu toplumda sosyal sermaye bağlamında bazen bir statü, "saygınlık" kazanma ya da sınıf atlamakla eşdeğer görüldüğü tespit edilmiştir (Boğucu 2018).

2.5.3.3. Fiziksel İstismar Konusunda Yapılmış Lisansüstü Tezler ve Bulguları

İstismarın bir diğer türü olan fiziksel istismar konusunda bu araştırmaya dahil edilen çalışmalardan elde edilen bulgulara göre, ailenin gelir düzeyi ile fiziksel istismar (kemer, sopa, oklava veya benzeri sert cisimlerle dövülerek cezalandırılırım) arasındaki ilişkiye bakıldığında hiçbir zaman fiziksel istismara maruz kalmayanların oranı orta, orta üstü ve yüksek gelir düzeyi olan çocuklarda daha fazla iken zaman zaman ve her zaman fiziksel istismara maruz kalanların oranı ve düşük gelir düzeyi olan çocuklarda daha fazla olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Aydın 2019).

Başka bir çalışmada ise spor kurumunda fiziksel istismar ile ilgili yaşanan bazı deneyimler diğer kurumlarda (aile, okul vb.) görülen deneyimlerle benzerlik gösterdiği ifade edilmiştir. "Tokat, yumruk, vurma, itekleme, sarsma gibi dayak altında kümelenecek davranışların yanı sıra, bir alet ile vurma, yapılan spora özgü cisim fırlatma gibi zarar verici davranışların olduğu" çıkan sonuçlar arasındadır. Fiziksel istismar davranışlarının yanında spora özgü fiziksel istismar davranışlarının da

eklendiği görülmüştür. Spor süreci içinde inşa edilen ve sporla uğraşmanın doğal bir sonucu olarak gösterilen "aşırı antrenman, yaralı ve yorgun oldukları halde antrenmana ya da müsabakaya çağırılma, sıklet kaygısı ile bedenlerine aşırı zarar verme ve sağlıksız yüklenme" gibi spora özgü fiziksel istismar davranışlar görülmüş ve elit sporcularla görüşmelerde söz konusu davranış örüntülerinin yaygın yaşanan pratikler olduğu tespit edilmiştir (Çetin 2019).

Erken yaşta çalışmaya başlayan çocuklar üzerine yapılan çalışmalarda çocuğun sadece ekonomik olarak emek istismarına değil fiziksel ve duygusal istismara da maruz kaldığı tespit edilmiştir. Fiziksel ve duygusal istismar dahilinde çocukların yüksek bir oranı azarlandığını, oldukça yüksek oranı hakarete maruz kaldığını, rencide edici kötü kelimelerin kullanıldığı azımsanmayacak bir kısmının ise dayağa maruz kaldığı tespit edilmiştir (Dikmen 1998; Osan 2009; Acar Yurtman 2017; Ceylan 2019).

Fiziksel istismarın tespit edildiği bir diğer çalıma da erken yaşta evlenen çocuklar üzerine yapılmıştır. Erken yaşta evlenen çocukların sadece cinsel istismara değil fiziksel ve duygusal istismara da maruz kaldığı tespit edilmiştir. Bu bağlamda kız çocukların gelin geldikleri evde sorumlu tutulduğu ev işlerinde bir işi eksik ya da yanlış yapmaları durumunda hakaret işitme, alaya alınma ve dayak yeme gibi durumlara maruz kaldıkları (Boğucu 2018; Kaya 2019).

2.5.3.4. Duygusal İstismar Konusunda Yapılmış Lisansüstü Tezler ve Bulguları

İstismarın bir diğer türü olan duygusal istismar konusunda bu araştırmaya dahil edilen çalışmalardan elde edilen bulgulara göre, kardeş sayısı ile duygusal istismar (seni döverim, evden atarım denilmesi) arasında anlamlı farkın olduğu, hiçbir zaman duygusal istismara maruz kalmayanların (seni döverim, evden atarım denilmesi) oranı kardeş sayısı 3 ve 3'ten fazla olan çocuklarda daha fazla iken zaman zaman ve her zaman maruz kalanların oranı 3'ten az olan çocuklarda daha fazla olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Aydın 2019).

Sporcu çocuklar üzerine yapılan çalışmada duygusal istismar bağlamında başarısızlığın getirdiği moral bozukluğu gerekçesi ile çocuklara yönelik aşağılama, dalga geçme, isim veya lakap takma, bağırma ve küfür gibi pratiklere maruz kaldığı ifade edilmiştir. Ayrıca rekabet, performans, hedef, başarı gibi değişkenlerden dolayı

antrenörlerin çocuklar üzerinde baskı oluşturma, tehdit, şantaj, sporcuyu görmezden gelme, ilgiden mahrum etme ve cezalandırma gibi eylemlerin yoğun olduğu elde edilen bulgular arasındadır (Çetin 2019).

Erken yaşta çalışmaya başlayan çocuklar üzerine yapılan çalışmalarda çocuğun sadece ekonomik olarak emek istismarına değil fiziksel ve duygusal istismara da maruz kaldığı tespit edilmiştir. Duygusal istismar dahilinde çocukların yüksek bir oranının azarlandığı, hakarete maruz kaldığı ve rencide edici kötü kelimelerin kullanıldığı ifade edilmiştir (Dikmen 1998; Osan 2009; Acar Yurtman 2017; Ceylan 2019).

Çalışma bulgularına göre erken yaşta evlenen çocukların özellikle kız çocukların gelin geldiği evde eşi, eşinin ailesi ve çevresi tarafından duygusal istismara da maruz kaldığı tespit edilmiştir. Bu bağlamda kız çocukların gelin geldikleri evde sorumlu tutulduğu ev işlerinde bir işi eksik ya da yanlış yapmaları durumunda aile büyüklerinden ve yaşanılan çevreden hakaret işitme, alaya alınma gibi durumların yaşandığı tespit edilmiştir (Boğucu 2018; Kaya 2019).

2.5.3.5. Çocuk İhmali Konusunda Yapılmış Lisansüstü Tezler ve Bulguları

Analiz sonucunda çocuk ihmali konusunda yapılan araştırmalara bakıldığında çocuğun cinsiyeti ile ihmal (ailem zayıf not alsam dahi umursamaz) davranışına maruz kalma arasında farklılıkların olduğu tespit edilmiştir. Çalışmaya katılan çocukların aileleri tarafından hiç, umursanmayanların oranı erkek çocuklarda daha fazla iken, sürekli umursananların oranı kız çocuklarda daha fazla olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Aydın 2019).

Elit sporcular üzerine ihmal ile ilgili kötü muamelelerde idareciler, antrenörler ve diğer sorumluluk sahibi aktörlerin spor ortamının güvenliği, salonların hijyeni, malzemelerin sağlanması gibi hususlarda sorumluluk taşımadıkları belirtilmiştir. Çalışmada spor ortamındaki olumsuz atmosferin varlığı, hijyen, malzeme ve beslenme yetersizliği, sağlık konusunda bilgilendirme eksikliği ve okul eğitimi için yeterli zaman ve ekstra bir çabanın olmaması tespit edilen ihmal pratikleri olmuştur (Çetin 2019).

TARTIŞMA

Çalışmanın bu bölümde, araştırma sürecinde toplanan veriler analiz edilmiş, araştırma bulguları diğer araştırma sonuçlarıyla karşılaştırılarak tartışılmış ve değerlendirmelerde bulunulmuştur.

Çocuk istismarı konusunda sosyoloji alanında Türkiye'de yapılan lisansüstü tezlerin içerik analiz tekniği kullanılarak çeşitli parametreler doğrultusunda incelenmesi amacıyla yapılan bu çalışmada, YÖK UTM veri ağında "çocuk istismarı" anahtar kelimesiyle tarama yapılmıştır. Tarama sonucunda çocuk istismarı ile ilgili toplam 637 tez olduğu saptanmıştır. Bu tezlerden erişime kapalı (33 tane) ve sosyoloji alanında yazılmamış (566 tane) tezler kapsam dışında bırakılmıştır. İlgili kriterlere uygunluğu belirlenen 38 çalışmadan 20 lisansüstü tezin, ülkemiz dışında farklı ülkelerde çalıştığı, örneklem grubu olarak çocukları almadığı ve araştırmacı tarafından belirlenen araştırma sorularını karşılamadığı için çalışmaya dahil edilmemiştir.

Yüksek lisans tezlerinin yoğunlukta olduğu bu çalışmada, araştırmaya dahil edilen tezlerde çoğunlukla kadın yazarların çocuk istismarı konusunda araştırmanını gerçekleştiği, nitel araştırma yöntemlerinin tercih edildiği ve veri toplama aracı olarak da görüşme tekniğinin kullanıldığı tespit edilmiştir. Kadın yazarların daha fazla olmasının nedeni olarak kadınların erkeklere kıyasla daha fazla istismara maruz kalması ve annelik duygusunun getirmiş olduğu çocukları koruma içgüdüsüyle kadınların istismar konusunda daha hassas oldukları düşünülmektedir.

Çalışmaya dahil edilen lisansüstü tezlerin en çok cinsel istismar konusunda yazıldığı görülmüştür. Literatürde de benzer şekilde konuyla ilgili yapılan çalışmaların daha çok cinsel istismar üzerine yapıldığı görülmüştür (Almuneef ve ark. 2016; Zeira ve ark. 2002; Florez ve ark. 2020; Rudolph ve Zimmer-Gembeck 2018).

Çalışmadan elde edilen bulgulara göre, istismar türü ne olursa olsun hem kız çocukları hem de erkek çocukları bu kötü muameleye, ihmale ve istismara maruz kaldığı görülmektedir. Çocuğun yaşı, cinsiyeti, aile yapısı; ailesinin eğitim durumu ve gelir seviyesi istismarın türünü ve uygulama sıklığını etkileyen başlıca etmenler olarak karşımıza çıkmaktadır. Elde edilen bulgulara göre istismara uğrayan çocukların aile

yapılarının otoriter, baskıcı bir tutum sergilediği, düşük eğitim seviyesine ve alt sosyo-ekonomik seviyeye sahip olduğu tespit edilmiştir.

İstismara uğramış çocukların okul başarısına bakıldığında istismarın türü ne olursa olsun çocukların okul başarısını olumsuz yönde etkilediği sonucuna ulaşılmıştır. Bu bağlamda çalışmamızı destekler nitelikte Yang ve ark. (2022) tarafından Çin'de yapılan araştırmada istismara uğramış çocukların okul başarının düşük olduğu ifade edilmiştir. Ayrıca Güney Kore'de gerçekleşen çalışmada da benzer sonuca ulaşılmıştır (Ma ve ark. 2022).

Analiz sonucuna göre kardeş sayısının azlığı veya çokluğunun çocuğun maruz kaldığı istismar türü üzerinde etkili olduğu görülmüştür. Bu bağlamda üçten az kardeşe sahip olan çocuklar daha fazla duygusal istismara maruz kalırken fazla kardeşe sahip olan çocukların ekonomik istismara daha fazla uğradığı tespit edilmiştir. Çocukların özellikle de erkek çocukların çalışma hayatına erken yaşlarda katılmasındaki en büyük etken aile nüfusunun fazla olması nedeniyle gelirin aile fertlerinin ihtiyaçlarını karşılamaya yetmemesi yani yoksulluk olarak karşımıza çıkmaktadır. Ancak her yoksul çocuğun çalıştığı düşünülmemelidir. Burada etkili olan ailenin eğitim durumu ve eğitime karşı bakış açısıdır. Ayrıca çocuğun eğitim sistemine karşı güven ve güvensizliği de çocuğu dışarda çalışmaya iten etmenler arasında yer almaktadır.

İstismar türünün çocuğun cinsiyetine göre farklılık gösterdiği elde edilen bulgulardan bir diğeridir. Nitekim kız çocukları erkek çocuklarına göre daha fazla cinsel istismara maruz kalırken erkek çocukları da kız çocuklarından daha fazla duygusal ve ekonomik istismara maruz kalmaktadır. Yapılan bir çalışmada erkeklerin kız çocuklarına göre daha fazla psikolojik istismara uğradığı sonucu çalışmamızı destekler niteliktedir (Chen ve ark. 2022). Almuneef ve ark. (2016) Suudi Arabistan'da yapmış olduğu çalışmasında ise erkek çocukların cinsel istismara uğrama oranının kız çocuklarından 2,9 kat daha yüksek olduğu sonucu elde edilmiştir. Benzer şekilde Zeira ve ark. (2002) tarafından yapılan çalışmada Filistinli Arap erkek çocukların kız çocuklarına oranla 2 kat daha fazla cinsel istismara maruz kaldığı ifade edilmiştir. Caron ve ark. (2022) tarafından yapılan çalışmada da Fransa'da yaşan erkek çocuklarının kız çocuklara göre daha fazla istismara uğradığı ifade edilmiştir.

Yapılan analiz sonucunda çocuğun yaşının istismar türü üzerinde farklılıklara neden olduğu tespit edilmiştir. Buna göre erkek çocukları 11 yaş ve altı dönemdeyken daha fazla cinsel istismara maruz kalırken kız çocuklarında bu durum tam tersi şekilde yaşları büyüdükçe daha fazla cinsel istismara maruz kaldığı tespit edilmiştir. Erkek çocuklarının büyüdükçe fiziki açıdan güçlenmesi ve kendilerini olası tehditlerden koruyabilmeleri bunun nedeni olarak düşünülebilir.

Sigara, alkol ya da uyuşturucu kullanan çocukların cinsel istismara uğrama riskinin arttığı sonucuna ulaşılmıştır. Florez ve ark. 2020 yılında yapmış olduğu çalışmada Amerikalı ve Afrikalı kadınların çocukluk çağı istismarı araştırılmış ve elde edilen sonuçlar bu çalışmayı destekler niteliktedir.

Çocuğun yaşadığı çevre ister kent olsun ister kır olsun her yerde istismar vakalarının yaşandığı çalışmadan elde edilen ortak noktalardan biridir. Chan ve ark. (2004) tarafından yapılan çalışmada da bu çalışmayı destekler nitelikte sonuçlar elde edilmiştir. Çalışmadan elde edilen ortak noktalardan bir diğeri de çocukların yaşadığı istismar olaylarını saklama eğiliminde olduklarıdır. Çocukların korku, dışlanma, damgalanma gibi çeşitli sebeplerden ötürü maruz kaldığı istismar olayını sakladığı tespit edilmiştir.

Çalışmaya dahil edilen lisansüstü çalışmalarda anne babası boşanmış ya da tek ebeveynle/akrabayla yaşayan ve çekirdek aile yapısında yetişen çocukların da cinsel istismara maruz kaldığı belirtilmiştir. Isailă ve Hostiuc (2022) Romanya'da yaptığı çalışmada boşanmış ebeveyne sahip çocukların sadece cinsel istismara değil fiziksel ve duygusal istismara da maruz kaldığı sonucuna ulaşılmıştır.

İstismar mağduru çocuğun ailesinin gelir durumuna bakıldığında genellikle düşük sosyo-ekonomik seviyeye sahip çocukların daha fazla fiziksel ve ekonomik istismara maruz kaldığı ekonomik durumu orta ve yüksek seviyede olan ailelerde ise fiziksel istismar oranının düşük olduğu tespit edilmiştir.

İstismara uğramış çocukların anne babalarının eğitim düzeylerine bakıldığında çoğunlukla düşük düzeyde eğitim seviyesine sahip olunduğu sonucuna ulaşılmıştır. Fiziksel istismar konusunda Güney Kore'de yapılan bir araştırmada ise tam tersi çocuğuna fiziksel istismar uygulayan ebeveynlerin eğitim seviyesinin en çok iki yıllık lisans mezunu düzeyinde olduğu ifade edilmiştir (Ma ve ark. 2022). Bu çalışmada elde

edilen analiz sonucuna göre toplu cinsel istismar vakalarında istismarcının eğitim seviyesinin en düşük ön lisans düzeyinde olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Çocuk istismarı konusunda bu çalışmaya dahil edilen tezlere bakıldığında neredeyse bütün lisansüstü tezlerde örneklem grubu olarak seçilen semt/mahallelerin düşük sosyo-ekonomik düzeyde insanların yaşadığı yerler olduğu dikkat çekmektedir. Bu bağlamda çalışmalardan elde edilen sonuçlarda ailenin eğitim seviyesinin ve sosyo-ekonomik seviyesinin düşük çıkması sürpriz olmayacaktır. Bu nedenle eğitim seviyesi ve sosyo-ekonomik seviyesi düşük olan ailelerde istismar vakalarının daha fazla yaşandığı ifadesi doğruluk payı olmakla birlikte Türkiye üzerinden böyle bir genelleme yapmanın doğru olamayacağı düşünülmektedir. Yapılacak çalışmalara örneklem grubu oluşturulurken düşük gelir düzeyine sahip ailelerin yanında yüksek gelir düzeyine sahip ailelerin de dahil edilmesiyle birlikte çalışmadan ortaya çıkacak bulguların daha genellenebilir olacağı düşünülmektedir.

İstismarcının daha çok aile dışından çocuğun sosyal çevresinden tanıdığı biri olduğu tespit edilmiştir. Langstrom ve ark. (2015) tarafından yapılan çalışmada da çocuk istismarı failinin çocuğun birinci derece erkek akrabaları olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Benzer şekilde Rudolph ve Zimmer-Gembeck (2018) tarafından Avustralya'da yapılan çalışmada da istismarcının birinci derece aile üyeleri ve yakın aile dostları olduğu tespit edilmiştir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

"Çocuklar her türlü ihmal ve istismardan korunmalı, onlar her koşulda yetişkinlerden daha özel ele alınmalıdır."

Mustafa Kemal ATATÜRK.

Bu araştırmaya Türkiye'de yapılmış, Yükseköğretim Kurulu Tez Merkezi'nde bulunan ve Sosyoloji alanında çocuk istismarı konusunda yapılan tezlerin, istismar türlerine göre içerik analizi yöntemi ile çeşitli değişkenler açısından değerlendirilmesi amacıyla yüksek lisans ve doktora tezlerinden oluşan toplam 18 çalışma dahil edilmiştir.

Yöntem olarak, 18 lisansüstü araştırma içerisinde 12 tanesinin nitel araştırma tekniği kullanılarak gerçekleştirildiği görülmektedir. Nitel araştırma tekniği ile gerçekleştirilen lisansüstü tezlerin veri toplama aracı olarak en fazla görüşme tekniği kullanılmıştır. Lisansüstü tez çalışmalarının 3 tanesi nicel araştırma yöntemiyle gerçekleştirildiği ve bu çalışmalarda veri toplama aracı olarak da anket kullanılmıştır. Geriye kalan 3 çalışmada ise hem nicel araştırma yöntemi hem de nitel araştırma yöntemleri birlikte kullanılmıştır.

Çalışmaya dahil edilen tezlerin çalıştığı konulara bakıldığında en fazla çalışmanın cinsel istismar (11 tane) konusunda yazıldığı ve onu 4 çalışma ile ekonomik istismar konusunda yazılmış tezler takip etmektedir.

Konuyla ilgili en fazla tez çalışmasının Gazi Üniversitesi, Hacettepe Üniversitesi, İnönü Üniversitesi, Üsküdar Üniversitesi ve Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi bünyesinde gerçekleştirildiği görülmüştür. Lisansüstü tez çalışmalarının yayınlandığı enstitüye göre dağılımları incelendiğinde çalışmaların yaklaşık üçte ikisi Sosyal Bilimler Enstitüsünde ve üçte biri ise Eğitim Bilimleri ve Sağlık Bilimleri Enstitülerinde yayınlanmıştır. Lisansüstü tezlerin danışman ünvanları incelendiğinde çalışmaya dahil edilen 18 çalışmanın yarısına (9 tanesine) profesörler danışmanlık etmektedir.

Çalışmaya dahil edilen tezlerin yıllara göre dağılımı incelendiğinde en fazla lisansüstü çalışma 2019 yılında yayınlanmıştır. Konu ile ilgili tezlerin türlerine göre dağılımına bakıldığında yüksek lisans tezlerinin doktora tezlerinden çok daha fazla

olduğu, tez yazarlarının cinsiyeti bağlamında ise kadınlar erkeklerden sekiz kat daha fazla bu konu üzerinde çalışma yaptığı görülmüştür.

Konuya ilişkin tezlerde örneklem sayısının 1-50 kişide yoğunlaşmıştır. Bu bağlamda genel olarak çalışmalarda örneklem sayısının 1-200 kişi arasına 15 adet çalışma yapıldığı, geriye kalan üç çalışma ise 201 ile 501 ve üzeri katılımcıyla gerçekleştirilmişti.

Bu araştırmada yapılan tarama sonucunda dahil edilen lisansüstü tezler, çocuk istismarının türlerine göre kategorilere ayrılmış ve lisansüstü tezlerden elde edilen bulgular benzerlik ve farklılıklarla yorumlanmıştır.

İlk olarak cinsel istismar konusunda yapılmış araştırmalara bakıldığında ortaya konan bulgular şu şekilde değerlendirilerek ortak bir sonuca varılabilir: cinsiyet bağlamında cinsel istismar olgusunun çoğunlukla kız çocuklarına uygulandığı ifade edilse de erkek çocuklarının da cinsel istismara maruz kalanların az olamadığı vurgulanmıştır. İstismara maruz kalan çocukların yaşlarına bakıldığında çok küçük yaşlarda da bu olguya maruz kalan çocuklar olmakla birlikte çoğunlukla 12-18 yaş aralığındaki çocukların cinsel istismara daha çok uğradıkları ifade edilmiştir. Hem kız çocuklarının hem de erkek çocukların uğradığı cinsel istismarı saklama eğiliminde olduğu tespit edilmiştir. Cinsel istismara uğramış çocuklar yaşadığı çevrede damgalanmamak, dışlanmamak adına yaşanan olayı gizlediği tespit edilmiştir. Ayrıca istismarı uygulayan kişilerin yaşları genellikte 17-60 yaş aralığında olan ve yoğun olarak ise özellikle orta yaş grubunda çoğunlukla evli olan ve erkek olan bireyler tarafından uygulandığı ortaya konulmuştur. Cinsel istismarı uygulayan ailelerin özelliklerine bakıldığında; otoriter, çoğunlukla sosyo-ekonomik yapısı ve eğitim seviyesi az/düşük olan ve göç etmiş ailelerde bu olgunun daha fazla olduğu görülmüştür.

İstismarın bir diğer türü olan duygusal istismar konusunda yapılan araştırmalara bakıldığında üç ve daha fazla kardeşe sahip olan çocukların duygusal istismara daha fazla maruz kaldığı görülmüştür. İstismar türleri arasında çocuklar üzerinde derin izler bırakan duygusal istismar daha çok diğer istismar türleriyle birlikte ele alınıp incelenmiştir.

Ekonomik istismar konusunda yapılmış olan çalışmalara bakıldığında şunları söylemek mümkündür: ekonomik istismara maruz kalmış çocuklar cinsiyet açısından değerlendirildiğinde daha çok erkek çocukların bu olgunun mağduru olduğu görülmüştür. Çocukların küçük yaşta işe başlamalarındaki temel nedeninin "yoksulluk ve maddi yetersizlikler" olduğu, bunun yanında eğitim seviyesinin çok düşük olması, göç edilmesi, yaşanılan çevrede çalışmanın eğitimden önde tutulması gibi başlıca faktörler çocuğu çalışmaya iten nedenler arasındadır. Çocuk işçiliği bağlamında ele alındığında erkek çocukların evi geçindirme rolünü üstlendiği görülmüştür. Bu bağlamda işverenlerin çocuğun bu durumundan istifade ederek çocuğu sömürdüğü söylenebilir.

Dikmen (1998) ve Osan (2009) farklı yıllarda fakat aynı yöntemi kullanarak çocuk işçiler üzerine yaptığı çalışmadan elde ettikleri bulgular incelendiğinde; bulguların benzer ve hatta bazı bulguların bire bir aynı olduğu görülmektedir. 1998 ve 2009 yıllarında yapılan çalışmalardan benzer sonuçların elde edilmesi, aradaki 11 yıllık dönemde çocuk işçilere yönelik yapılan çalışmaların ve çocuk işçiliğini önlemeye yönelik tedbirlerin yeterli olmadığı göstermektedir.

Son olarak fiziksel istismar konusunda yapılan araştırmaya bakıldığında önemli sonuçları şu şekilde özetlenebilir: en fazla uygulanan fiziksel istimar şekli dayak atma olduğu ifade edilmiştir. Duygusal istismar gibi fiziksel istismar da daha çok diğer istismar türleriyle birlikte ele alınıp incelenmiştir. Erken yaşta işe başlayan ve erken yaşta evlenen çocukların diğer çocuklara göre daha çok fiziksel istismara maruz kaldığı ifade edilmiştir.

Tüm bu bulgular sonucunda istismar türü ne olursa olsun eğitim seviyesi ve gelir seviyesinin düşük olduğu ailelerde yetişen çocukların istismarın türlerinden en az biriyle karşılaşma oranın daha fazla olduğu söylenebilir. Ayrıca istismar türü ayırt etmeksizin yaşanılan istismar olayının çocukların hayatının her alanını olumsuz bir şekilde etkilediği görülmektedir.

Araştırma sonucunda elde edilen bulgular doğrultusunda şu önerilerde bulunmak mümkündür:

Yapılan çalışmada elde edilen bulgulara göre eğitim seviyesinin istismar olgusu üzerinde etkili olduğu görülmüştür. Bu bağlamda çocuk istismarı açısından risk

grubunda olduğu tespit edilmiş çocuklara psikolojik destek çalışmaları gerçekleştirilmelidir. Ayrıca istismara maruz kalan çocukların topluma tekrar kazandırılması, çocuğa kaybettiği güven duygusunun tekrar kazandırılması adına istismar sonrası psiko-sosyal desteklerin sağlanmasına yönelik çalışmalar planlanmalıdır. Ayrıca çocuklara küçük yaşlardan itibaren çocuk hakları ve mahremiyet eğitimleri verilerek kendilerine ilişkin farkındalıklarını artırmaları ve başkalarının sınırlarını belirlemeleri desteklenmelidir.

Çalışmaya dahil edilen araştırmalarda medyanın çocuk istismarı konusunda toplumda bilinç ve farkındalık düzeyi açısından önemli katkısı olduğu ifade edilmiştir. Ancak medyanın çocuk istismarı ile ilgili haberleri yayınlarken haber diline daha özen göstermesi gerekmektedir. TV programlarında ise yayınlanan çocuk istismarı olaylarının toplumda yaratabileceği kaygı ve korku göz ardı edilmemelidir. Çocuk istismarı ve ihmali konusunda gerek televizyonda gerek sosyal medyada eğitici ve bilgilendirici programlara ver verilmelidir.

Bu çalışmada sadece lisansüstü tezler dahil edilmiş olup daha sonraki çalışmalarda araştırmaya ulusal ve uluslararası düzeyde yapılan çalışmalar da dahil edilmesi önerilmektedir.

Çocuk koruma ve önleme içerikli çalışmaların sadece yasalarla desteklenmesi ve cezai yaptırımların arttırılması gibi söylemler çocuk istismarını önleme konusunda yeterli olmamaktadır. Çocuk istismarı önemli bir toplumsal sorundur. Bu bağlamda sorunun sadece hukuksal çalışmalarla önlenebileceği düşünülmemelidir. Toplumu oluşturan bütün kurumların birbiriyle ve toplumla olan ilişkileri göz önüne alınarak daha makro düzeyde önleme ve koruma çalışmaları planlanmalıdır.

KAYNAKÇA

Abdulnazar, Muhammad Arif (2012). *İslam Hukukunda Çocuk İstismarını Önleyici Tedbirler,* Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Konya.

Akın Ün, Ayşe Nur (2019). *Cinsel İstismar Suçunun Soruşturulmasındaki Özellikler ve Mağdurun Korunması,* Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Isparta.

Aksüt, Yeliz (2020). *Çocuk Cinsel istismarının Sosyolojik Analizi (Malatya Çocuk İzlem Merkezi Uygulaması),* Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Malatya.

Aktürk, Soysal (2006). *Avrupa Birliği Sürecinde Türkiye'de Çocuk Hakları ve Güvenliği,* Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Hatay.

Alkan, Gönül (2014). "Türkiye'de Muhasebe Alanında Yapılan Lisansüstü Tez Çalışmaları Üzerine Bir Araştırma (1984-2012)", *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, 61: 41-52.

Almuneef Ma, Alghamdı La ve Saleheen Hn. (2016). "Family Profile Of Victims Of Child Abuse And Neglect In The Kingdom Of Saudi Arabia", *Saudi Medical Journal*, 8: 882-888.

Aries, Philippe (1962). Centuries of Childhood A Social History of Family Life. (R. Baldick, Çev.) New York: Alfred A. Knopf.

Arslan, Yusuf (2018). "Çocuk Gelin Evliliklerinde Suçu Gizleme Yöntemleri Üzerine Bir Araştırma", *Uluslararası Anadolu Sosyal Bilimler Dergisi*, 2: 4-17.

Aslan, Alp (2021). *Siber Sahanlıkta Çocuk Koruma*, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, Ankara.

Ayan, Sezer (2010). *Aile ve Şiddet Aile İçinde Çocuğa Yönelik Şiddet*, Ankara: Ütopya Yayınevi.

Ayan Sezer ve Kocacık Faruk (2009). "Çocuk İstismarı: Sivas (Türkiye) Örneği". *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi.* (6)1: 953-968.

Bal, Sedef (2010). *Çocukluk Örselenme Yaşantıları, Ana-Baba-Ergen İlişki Biçimleri ve Sosyal Destek Algısının, Kural Dışı Davranışlarla İlişkisi,* Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Adana.

Bandura, Albert (2006). "Autobiography", *American Psychological Association,* A History Of Psychology In Autobiography, Vol. 9, Washington.

Bayraktar, Seda (2015). *İnsanlığın Kanayan Yarası Çocuk İstismarı ve İhmali*. İstanbul: Nobel Tıp.

Beter, Önder (2010). *Türkiye ve İngiltere'de Çocuk Koruma Sistemleri,* Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Ankara.

Beyazıt, Utku (2015). "Çocuk İstismarı Konusunda Türkiye'de Yapılan Lisansüstü Tezlerin İncelenmesi", *Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi,* 1(1): 1-20.

Beyazıt, Utku (2017). *Çocuk İhmalinin Önlenmesine Yönelik Anne Eğitim Programının Etkililiği,* Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, Ankara.

Boğucu, Mehtap (2018). *Çocuk Yaşta Evliliklerin İhmal ve İstismar Kapsamında Değerlendirilmesi: 2016 Yılı Ağrı Örneği,* Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

Caron Fiorell., Tourneux Pierre, Tchıdjou Hyppolite Kuekou ve ark. (2022). "COVID-19 Salgınının İlk Yılında Subdural Kanamalı Çocuk İstismarı İnsidansı: Fransa'da Ülke Çapında Bir Çalışma", *Eur J Pediatr* 181, 2433–2438 (2022).

Chen Chen, Jı Shengkai ve Jıang Juan (2022). "Psychological Abuse and Social Support in Chinese Adolescents: The Mediating Effect of Self-Esteem", *Original Research*, 13.

Chen J, Dunne MP ve Han P. (2004). "Child Sexual Abuse In China: A Study Of Adolescents In Four Provinces", *Child Abuse & Neglect*, 28(11): 1171-1186.

Çalgı Berna ve Saydam Reyhan (2020). "Annelerin Çocuklarına Yönelik İhmal ve İstismar Davranışı Üzerine Bir Araştırma", *İstanbul Aydın Üniversitesi Dergisi,*12(3): 275-300.

Çelik, İbrahim (2020). *Okullarda Soruşturma Konusu Olan Çocuk İstismarı ve İhmali Olaylarının Değerlendirilmesi,* Eğitim Bilimleri Enstitüsü Doktora Tezi, Ankara

Çevik, Aylin (2019). "*Çocuk İstismarı Haberleri Bağlamında Çocukluğun İnşası; Gazete Haberleri Örnekleri*", Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

Derebagçe Gözde Ece ve Özerk Halis (2021). "Türkiye'de 1995-2020 Yılları Arasında Çocuk İstismarını Önleme Programlarına İlişkin Gerçekleştirilen Çalışmaların İncelenmesi ve Değerlendirilmesi", *Sosyal, Beşeri ve İdari Bilimler Dergisi,* 4(7): 651-670.

Dilek Kayaoğlu, Hülya (2009). İstanbul Üniversitesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümünde Araştırma Eğilimleri 1967-2008: Lisansüstü Tezlerinin İçerik Analizi, İstanbul Üniversitesi, Türk Kütüphaneciliği 23, 3, s.:535-562.

Durkheim, Emile (2006). Sosyoloji Dersleri, Çev.: Ali Berktay, İstanbul: İletişim Yayınları.

Erdoğan Türkan ve Vakıf Bilge (2020). "Çocukluk Sosyolojisinin Tarihsel Gelişimi ve Kuramsal Temelleri" *SEFAD*, (44): 461-486.

Eren, Ferit Mehmet (2023). *Suskunluk Sarmalı Bağlamında #Metoo Hareketinin Sosyal Medya Kullanıcıları Üzerindeki Etkisi: Sakarya Üniversitesi İletişim Fakültesi Örneği,* Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Sakarya.

Florez I.D., Nino L.F., ve Beltran, C.P., (2020). Acute Infectious Diarrhea and Gastroenteritis in Children. Curr Infect Dis Rep, 22(2), 4.

Güner İlkay Şükriye, Güner Savaş ve Şahan Mehmet Hamdi (2010). "Çocuklarda Sosyal ve Medikal Bir Problem; İstismar", *Van Tıp Dergisi*, 17 (3): 108-113.

Isaılă Oana-Maria ve Hostıuc Sorin (2022). "Bir Çocuk İstismarı Biçimi Olarak Ebeveyn Yabancılaşmasına İlişkin Tıbbi-Yasal ve Psikososyal Düşünceler: Kısa Bir İnceleme", *Healthcare* 10, no. 6: 1134.

Kılınç, Simay (2023). *Türkiye'de Cinsel Eğitime Yönelik Yapılan Tezlerin İçerik Analizi,* Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Konya.

Kırbaç, Elifcan (2017). *Çocuk İstismarı ve İhmalinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi,* Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Malatya.

Kızılçelik, Sezgin (2017). *Sosyoloji Tarihi 4 Hegel, Proudhon, Marx, Durkheim, Weber ve Veblen'in Sosyal Teorileri*, Ankara: Anı yayıncılık.

Koç, Mustafa (2004). "Gelişim Psikolojisi Açısından Ergenlik Dönemi ve Gelişim Özellikleri", *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2 (17): 231-256.

Koçtürk, Nilüfer (2018). "Çocuk İhmalini ve İstismarını Önlemede Okul Çalışanlarının Sorumlulukları", *MSKU Eğitim Fakültesi Dergisi*, 5(1): 38-47.

Kulaksızoğlu, Adnan (2012). *Ergenlik Psikolojisi* (14. Baskı b.). İstanbul: Remzi Kitapevi.

Långstrom Niklas ve ark. (2015). "Ailelerde Cinsel Suçlar: Ülke Çapında 37 Yıllık Bir Çalışma", *International Journal of Epidemiology*, 44(2), Sayfa 713–720.

Locke, John (2004). *Eğitim Üzerine*, Çev.: Aylin Uğur, Ankara: Yeryüzü Yayınevi.

Ma Julie, Hany Oonsun ve Kang Hae Rin (2022), "Physical Punishment, Physical Abuse, And Child Behavior Problems İn South Korea", *Child Abuse & Neglect*, 123.

Metin Osman ve Ünal Şükriye (2022). "İçerik Analizi Tekniği: İletişim Bilimlerinde ve Sosyolojide Doktora Tezlerinde Kullanımı", *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 22 (Özel Sayı 2), 273-294.

Neuman, Lavrance W. (2014). *Toplumsal Araştırma Yöntemleri Nitel ve Nicel Yaklaşımlar*, Çev.: Sedef Özge, Ankara: Yayın odası.

Newman, David M. (2013) *Sosyoloji Günlük Yaşamın Mimarisini Keşfetmek* (3. Basım), Çev.: Ali Arslan, Ankara: Nobel Kitapevi.

Orakçı, Gizem (2013). *İstismar Mağduru 13-18 Yaş Arası Kız Çocukları: Travma Sonrası Stres Bozukluğu, Suçluluk ve Utanç Duygusu, Psikolojik Değerlendirme,* Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

Osan, Filiz (2009). *Çalışan Çocukların İstismarı: Mobilya İşkolu Örneği,* Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

Öztürk, Sema (2007). *Çocuklarda Duygusal İstismar*, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Elazığ.

Özyurt, Cevat (2016). "Değişen Aile, Toplum ve Kültür Yapılarında Çocuk Algıları", (Ed. Kadir Canatan, Ergün Yıldırım), *Aile Sosyolojisi,* Açılım Kitap, İstanbul, s.(153-213).

Rousseau, Jean Jacques (2009). Emile, Çev.: Yaşar Avunç, İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Rudolph J. ve Zımmer-Gembeck M. J. (2018). "Parents As Protectors: A Qualitative Study Of Parents' Views On Child Sexual Abuse Prevention", *Child Abuse & Neglect,* 85, 28–38.

Selçuk, Nurullah (2022). *"*Çocuk İstismarı Ve İhmali Konusunda Geliştirilen Modellere Sosyolojik Bir Yaklaşım: İstismar Edilen Sosyalleşme*",* R&S-Research Studies Anatolia Journal, 5(3): 338- 362.

Taş, Gün (2016). "Feminizm Üzerine Genel Bir Değerlendirme: Kavramsal Analizi, Tarihsel Süreçleri Ve Dönüşümleri", *The Academic Elegance:* 163-175.

Tatlıoğlu, Sevra Su (2021). "Öğrenmeye Sosyal-Bilişsel Bir Bakış: Albert Bandura A Socıal-CognıtıveVıew Of Learnıng: Albert Bandura", *Sosyoloji Notları* (Ed.: Cihad Özsöz, İsa Demir, Cem Koray Olgun), 5(1): 15-30. e-ISSN: 2618-5903.

Tönge, Şule (2011). *"Psikiyatri Polikliniğine Başvuran Hastalarda Çocukluk Çağı İstismar Ve İhmali İle Mizaç, Karakter Özellikleri Ve Öfke Arasındaki İlişki*", Tıpta Uzmanlık Tezi, Tıp Fakültesi, Ankara.

Turan Ayşegül ve Traş Zeliha (2016). "Çocuk İhmal Ve İstismarı", (Ed. Nurten Sargın, Selahattin Avşaroğlu, Ali Ünal), *Eğitim ve Psikolojiden Yansımalar*, Çizgi Kitapevi, Konya, s. (37-59).

Türkkan Tuğba, Odacı Hatice ve Bülbül Kenan (2021). "Çocuk İstismarı Ve İhmalini Anlamak: Ekolojik Bir Yaklaşım*", Toplum ve Sosyal Hizmet*, 32(2): 709-728.

Wallace Ruth A. ve Wolf Alison (2018). *Çağdaş Sosyoloji Kuramları Klasik Geleneğin Geliştirilmesi*, Çev.: Leyla Elburuz, M. Rami Ayas, Ankara: Doğu Batı Yayınları.

Yang Yinmei, Ma Xiaoqian, Kelıfa Mohammedhamid Osman, Lı Xuyang, Chen Zongshun ve Wang Peigang (2022). "The Relationship Between Childhood Abuse And Depression Among Adolescents: The Mediating Role Of School Connectedness And Psychological Resilience", *Child Abuse & Neglect*, 131.

Yıldırım, Ergün (2016). "Aile ve Evlilik Türleri", (Ed. Kadir Canatan, Ergün Yıldırım), *Aile Sosyolojisi,* Açılım Kitap, İstanbul, s.(65-93).

Yılmaz, Hüseyin (2004). "Hz. Peygamber'in Eğitiminde Bir İlke Olarak Hoşgörü", *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 8 (1): 109-132.

Yılmaz Irmak, Türkan (2008). *Çocuk İstismarı Ve İhmalinin Yaygınlığı Ve Dayanıklılıkla İlişkili Faktörler Prevalance Of Child Abuse And Neglect And Resilience Factor,,* Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi, İzmir.

Yücel, Adile Betül (2021). *Aile İçi Çocuk İhmali Ve İstismarı Konusunda Ebeveynlerin Farkındalık Düzeylerinin İncelenmesi,* Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Konya.

Zeira A., Astor Ra ve Benbenishty R. (2002). "Sexual Harassment In Jewish And Arab Public Schools In Israel", *Child Abuse & Neglect*, 21(2): 149-166.

Zencirkıran, Mehmet (2015). *Sosyoloji*. Bursa: Dora Kitapevi.

İnternet Kaynakları

4721 Sayılı Türk Medeni Kanununun Md. 12 (https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.4721.pdf). Erişim Tarihi: 25/07/2023

5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu Md. 6/1- b. (https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=5237&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5). Erişim Tarihi: 01/05/2022.

https://halktv.com.tr/gundem/tarikat-karanligi-6-yasinda-imam-nikahi-ve-tecavuz-705881h Erişim Tarihi: 25/07/2023.

https://istatistik.yok.gov.tr/ (Erişim Tarihi: 29/11/2022).

https://tr.wikipedia.org/wiki/%C3%87ocuk_istismar%C4%B1 (Erişim Tarihi: 10/11/2022).

https://tr.wikipedia.org/wiki/%C3%87ocuk_istismar%C4%B1 (Erişim Tarihi: 11/10/2022).

https://tr.wikipedia.org/wiki/%C3%87ocuk_istismar%C4%B1#T%C3%BCrkiye (Erişim Tarihi: 10/11/2022).

https://www.haberturk.com/malatya-haberleri/15906121-cocuk-gelin-fotografi-cekmem-diyen-fotografci-yasadiklarini-anlatti (Erişim Tarihi: 10/08/2023)

https://www.haberturk.com/son-dakika-6-yasinda-cocuk-gelin-davasi-9-ekim-e-ertelendi-3607716 Erişim Tarihi: 25/07/2023.

https://www.imdat.org/dernek-baskani#:~:text=1992%20y%C4%B1l%C4%B1nda%20%C3%87ocu%C4%9Fu%20%C4%B0stismardan%20Koruma%20ve%20Rehabilitasyon%20Derne%C4%9Fini%20kurdu.

https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/22184.pdf. Erişim Tarihi: 10/06/2022.

https://www.sabah.com.tr/galeri/yasam/15-yasindaki-cocuk-gelin-skandali-21-yasindaki-damat-tutuklandi(Erişim Tarihi: 25/07/2023).

İHD: Türkiye cinsel istismarda 3. sırada, 16 yılda 440 bin çocuk doğum yaptı. (2018, 10 Haziran). (Erişim Tarihi: 23/07/2023). https://sputniknews.com.tr/20180610/ihd-turkiye-cinsel-istismar-cocuk-dogum-1033803155.html#:~:text=%C2%A9%20Foto%C4%9Fraf%20%3A%20Twitter-,%C4%B0HD%20%C4%B0stanbul%20%C5%9Eubesi%20%C3%87ocuk%20Haklar%C4%B1%20Komisyonu'nun%20raporuna%20g%C3%B6re%2C%20son,listesinde%203.%20s%C4%B1rada%20oldu%C4%9Fu%20belirtildi.

Türk Dil Kurumu (2023). https://sozluk.gov.tr/. Erişim Tarihi: 01/05/2022.

Türkiye Cumhuriyeti Adalet Bakanlığı, Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü, Adalet İstatistikleri, 2023. S.:1-118. ISBN 978-605-2163-41-2.

https://adlisicil.adalet.gov.tr/Resimler/SayfaDokuman/9092022143819adalet_ist-2021.pdf

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) Haber Bülteni-18 Nisan 2023. S. 49674. https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Istatistiklerle-Cocuk-2022-49674 (Erişim Tarihi: 15/05/2023).

Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı Tez Merkezi. (2022). (https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/giris.jsp). Erişim Tarihi: 01/05/2022.

EKLER

Ek: 1. Araştırmaya Dahil Edilen Tezler

Tema	Tez No.	Araştırmacı İsmi	Yıl	Tez Adı	Tez Türü	Konu
Cinsel İstismar	774570	Büşra Eker	2022	Çocuk cinsel istismarı ve medya: Türk realite programlarının eleştirel söylem analizi	Yüksek Lisans	Sosyoloji
	680605	Ezgi Sıla Demir	2021	Bir hak ihlali olarak çocuk cinsel istismarı üzerine sosyolojik bir inceleme: Diyarbakır örneği	Yüksek Lisans	Sosyoloji
	627503	Yeliz Aksüt	2020	Çocuk cinsel istismarının sosyolojik analizi (Malatya Çocuk İzlem Merkezi uygulaması)	Yüksek Lisans	Sosyoloji
	588311	Şerife Sibel Kaya	2019	Erken yaş evliliklerinin 'İstismar' bağlamında değerlendirilmesi	Yüksek Lisans	Sosyoloji

	597859	Aylin Çevik	2019	Çocuk istismarı haberleri bağlamında çocukluğun inşası; Gazete haberleri örnekleri	Yüksek Lisans	Gazetecilik Sosyoloji
	577327	Sezin Ünal	2019	Cinsel istismara uğramış ve uğramamış 12-18 yaş arası çocukların anne baba tutumları ve aile işlevselliklerinin değerlendirilmesi	Yüksek Lisans	Sosyal Hizmetler Sosyoloji
	511922	Mehtap Boğucu	2018	Çocuk yaşta evliliklerin ihmal ve istismar kapsamında değerlendirilmesi: 2016 yılı Ağrı örneği	Yüksek Lisans	Sosyoloji
	506487	Ayşenur Güldeste	2018	Çocuklarda cinsel istismar (Gazete haberleri üzerinden sosyolojik bir bakış)	Yüksek Lisans	Sosyoloji
	469298	Figen Paslı	2017	Cinsel istismarın yasal sürecinin, maruz kalanlar, ebeveynler ve profesyoneller açısından ekolojik sistem yaklaşımına göre incelenmesi	Doktora	Psikoloji Sosyal Hizmetler Sosyoloji

	300592	Gözde Dağdelen	2011	Early marriage: The case of Van province in Turkey	Yüksek Lisans	Sosyoloji
	286847	Mehmet Kanak	2011	0-10 yaş çocuk cinsel istismarının sanal medyadaki yansıması	Yüksek Lisans	Eğitim ve Öğretim Sosyoloji
Ekonomik İstismar	605575	Gökçe Ceylan	2019	Suriyeli sığınmacı çocuk işçilerin psikososyal sorunları ve buna yönelik sosyal hizmet önerileri	Yüksek Lisans	Sosyal Hizmet Sosyoloji
	489957	Gülay Acar Yurtman	2017	Suriyeli mülteci göçü bağlamında risk grupları: Çalışan çocuklar	Yüksek Lisans	Sosyal Hizmetler Sosyoloji
	257529	Filiz Osan	2009	Çalışan çocukların istismarı: Mobilya işkolu örneği	Yüksek Lisans	Sosyal Hizmetler Sosyoloji

						Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri
	72096	Aylin Dikmen	1998	Çocuk haklarına dair sözleşme çerçevesinde İstanbul'da çalışan çocuklar üzerine bir değerlendirme	Doktora	Sosyoloji Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri
Hepsi	538087	İnci Aydın	2019	Türkiye'de çocuk istismarı, çocuk istismarını önleyici sosyal politikalar ve Diyarbakır örneği	Yüksek Lisans	Kamu Yönetimi Sosyal Hizmetler Sosyoloji
	603669	Erdal Çetin	2019	Türkiye'de bireysel sporlarda çocuk istismarı: Elit sporcular örneği	Doktora	Sosyoloji Spor

	552281	Fatma Koyuncu	2019	Çocuk sosyolojisi kapsamında farklı çocukluk deneyimleri	Yüksek Lisans	Sosyoloji

ÖZ GEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı : Berna KETREZ

Uyruğu : T.C.

EĞİTİM

Derece	**Kurum**	**Mezuniyet Yılı**
Lisans	Sivas Cumhuriyet Üniversitesi	2020
Yüksek Lisans	Sivas Cumhuriyet Üniversitesi	2023

İŞ TECRÜBESİ

Tarih	**Kurum**	**Görev**

YABANCI DİL BİLGİSİ

Yabancı Dilin Adı	**KPDS ( )**	**ÜDS ( )**	**TOEFL ( )**	**EILTS ( )**